

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

8^E JAARGANG

WOENSDAG 16 MEI 1923

No. 385

INHOUD

	Blz.
DE POSTCHEQUE EN GIRODIENST I door <i>Prof. Mr. G. W. J. Bruins</i>	433
Het Wetsontwerp op de Ruilverkaveling III (Slot) door <i>Prof. Mr. I. B. Cohen</i>	436
De Heer Takken, de Hooge Raad en de „Koninklijke” door <i>Prof. Mr. A. S. Oppenheim</i>	438
De Financien van Nederland en van Nederlandsch-Indië. Rapport der Vlootwetcommissie. I. Nederland	439
Kringwadoeks door <i>Ir. Ch. G. Cramer</i> met naschrift door <i>Mr. H. D. Rubenkoning</i>	442
Het Middenstandsbankwezen door <i>Mr. J. Nolen</i>	444
AANTEKENINGEN:	
Indexcijfers van groothandelsprijzen	446
De ontwikkeling der crisis	447
MAANDCIJFERS:	
Postcheque en Girodienst	448
Giro-omzet bij de Nederlandsche Bank	448
Productie der Kolenmijnen	448
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	
Geldkoersen. Effectenbeurzen.	448—455
Wisselkoersen. Goederenhandel.	
Bankstaten. Verkeerswezen.	

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins.*

Redacteur-Secretaris van het weekblad: *D. J. Wansink.*

BERICHT.

Wegens de Feestdagen zal het a.s. nummer op Donderdag 24 dezer verschijnen.

15 MEI 1923.

De vaste stemming op de geldmarkt blijft dezen keer buitengewoon lang aanhouden en ofschoon de maandswisseling reeds veertien dagen gepasseerd is, is er van een grooter worden van het geldaanbod nog maar weinig te bemerken. Alleen Vrijdag was er iets meer geld en konden enkele posten voor 3% pCt. plaatsing vinden. De nieuwe week opende echter weer vaster. Alleen voor prolongatiegeld was het aanbod iets grooter, zoodat de notering regelmatig terugliep, ook in verband met den feestdag, die voor den geldnemer nadeelig is. Geopend op 3% pCt., kon aan het einde der week 3 pCt. genoteerd worden.

De post binnenlandsche wissels op den weekstaat van De Nederlandsche Bank vertoont een daling van *f* 11 miljoen, die nagenoeg geheel voor rekening komt van de Hoofdbank en zich voor het grootste gedeelte verklaren laat uit aflossing van schatkistpapier, dat in de afgelopen week van *f* 37 miljoen tot *f* 28 miljoen afnam. De daling der goederenbeleeningen was ruim *f* 500.000,— geringer dan de stijging der effectenbeleeningen.

Het renteloos voorschot aan het Rijk is *f* 1.6 miljoen lager dan een week geleden. De daling van papier op het buitenland met *f* 15.2 miljoen correspondeert

voor een goed deel met de vermeerdering van *f* 9.9 miljoen van de diverse rekeningen onder het actief. Uit het verschil van deze beide cijfers mag worden opgemaakt, dat de Bank ook deze week voor eenige miljoenen dollars moet hebben gerealiseerd.

De biljettencirculatie daalde met *f* 16.2 miljoen; de rekening-courant-saldi liepen met *f* 1.9 miljoen terug. Het beschikbare metaalsaldo steeg met *f* 3.6 miljoen.

Voor de wisselmarkt was niet veel belangstelling. De markkoers bleef verder inzakken en noteerde gisteren een oogenblik 0.0053; en ook Christiania was opnieuw een gulden flauwer, ofschoon er aan de bankcrisis, althans voorloopig, een eind schijnt gekomen te zijn en er geen nieuwe betalingsstakingen gemeld worden.

LONDEN, 12 MEI 1923.

Nadat gedurende de eerste dagen der afgelopen week geld ruim was geweest, bleek op Woensdag, dat de markt toch slechts over een klein surplus aan kort crediet beschikte; immers de ietwat sterkere vraag dreef den daggeldprijs op van 1¼ tot 2 pCt. Op Donderdag en Vrijdag was de positie weer gemakkelijker en meer dan 1¼ pCt. werd niet gevraagd. Zevendaagsch geld bleef 1½ pCt.

De discontomarkt zette flauw in, doch werd al eens vaster; de nieuwe schatkistwissels werden toegewezen à £ 2.0.4 tegen £ 1.18.8 de vorige week.

2-mnds. prima bankaccept 2—2¼/16 pCt., 3-mnds. id. 2—2¼/16 pCt., 4-mnds. id. 2—2½ pCt., 6-mnds. id. 2¼—¾ pCt.

DE POSTCHEQUE EN GIRODIENST.

I.

De Postcheque en Girodienst is in den laatsten tijd herhaaldelijk ¹⁾ het voorwerp van discussie geweest. Deze discussie vindt haar oorzaak in omstandigheden, die den dienst zelf slechts tot lof kunnen strekken. Immers zonder den snellen groei, die zoowel het getal der rekeninghouders als dat der aan den dienst toevertrouwde bedragen geldt — volgens de jongste opgaven 89.000 rekeninghouders met een saldo tegoed van *f* 256 miljoen ²⁾, dus zonder den staat allicht *f* 150 miljoen — zouden de quaesties, waarom het ging vermoedelijk niet, althans niet reeds nu, gemoveerd zijn.

In het centrum der tot dusver gevoerde discussie

¹⁾ Zie o.a. de bijdragen in dit Weekblad Nos. 380, 381 en 383 alsmede het in No. 382 opgenomen uittreksel uit de door Mr. Vissering op het Efficiency Congres gehouden rede, voorts de handelingen van de Tweede Kamer van 16 en 20 Maart jl., verschillende recente artikelen in het „Alg. Handelsblad”, „de Maasbode”, etc.

²⁾ Volgens de zoo juist gepubliceerde cijfers is het totale tegoed per ult. Februari verder gestegen tot *f* 293 miljoen.

staat de quaestie der rentevergoeding, waarmede de financieele resultaten nauw samenhangen. Ook de belegging der toevertrouwde gelden is in meer dan een opzicht ter sprake gekomen.

Indien er, als resultaat dezer discussie één ding is komen vast te staan, dan is het dit, dat thans, als gevolg van de rentevergoeding — 2 pCt. over het geheele saldo zonder maximumgrens — de girodienst de beschikking heeft over belangrijk grooter tegoeden dan noodzakelijk zijn als grondslag van het over den dienst geleide betalingsverkeer. De klacht, die van bankierszijde wordt gehoord, is, dat velen hun tegoed bij den dienst doen oploopen ten nadeele van de deposito's bij de bankinstellingen, en dat met name in de provincie dit verschijnsel zich reeds in vrij ernstige mate in de balanscijfers der bankkantoren weerspiegelt. Het mag zijn, dat, naar het schijnt, ook de bankinstellingen zelf, wanneer hun kaspositie ertoe leidt, den weg naar de 2 pCt. van den girodienst wel weten te vinden, het feit zelf is noch door den Minister noch door den directeur van den dienst in zijn artikel in het nummer van 2 Mei jl. weersproken. Integendeel beiden erkennen het ten volle en achten het een verschijnsel, dat op zichzelf allerminst is te betreuren. De heer Kymmell zegt met zoovele woorden, dat „grootte saldi noodig zijn ten behoeve van de „rentewinst en om die saldi te trekken is rentevergoeding noodig”. En de Minister vergeleek het met wat de mathematici noemen, een maximum en minimumvraagstuk. „Als vaststaand kunnen wij aannemen, dat vermindering van de rentevergoeding zal meebrengen, vermindering van het saldo; anderzijds „wordt de rentewinst grooter. Maar het product van „die twee factoren is de maatstaf.”

Uit deze woorden blijkt, dat van Regeeringszijde het vraagstuk enkel gezien wordt als een kostenquaestie. Gepoogd moet worden het bedrijfsoptimum te vinden — juist gezegd het minimum van verlies —, de winst op de enkel belegging zoekende saldi moet zooveel als mogelijk is het verlies op het eigenlijk bedrijf goedmaken.

Tegen deze opvatting moet m.i. ernstig verzet worden aangeteekend. Wat hier als een loutere rekensom wordt voorgesteld, is in werkelijkheid een vicieuze cirkel, waaraan men slechts ontkomen kan door de zaak principieel in het juiste licht te stellen.

In het voorbijgaan echter eerst nog de opmerking, dat inderdaad op de enkel belegging zoekende saldi flinke winst wordt gemaakt. De voor de belegging van de girogelden getroffen regeling is thans deze, dat de aanzwellende particuliere saldi door den dienst oogenblikkelijk tegen $4\frac{1}{2}$ pCt. bij den Staat kunnen worden ondergebracht. Dat dit rentecijfer, stammend uit een tijdperk van hooger renteniveau, thans, gezien den rentevoet waartegen de Regeering op de open markt terecht kan, gedeceideerd te hoog is, is op het oogenblik niet aan de orde. Waar het hier om gaat, is dat deze geheele regeling feitelijk neerkomt op een collectieve belegging dezer tijdelijke beleggingsdeposito's door intermediair van den girodienst bij het Rijk, waarbij ieder bedrag, hoe gebroken ook, oogenblikkelijk ten volle tot den genoemden rentevoet van $4\frac{1}{2}$ pCt. kan worden ondergebracht en op eerste aanzegging teruggenomen. Daar de dienst 2 pCt. vergoedt, ontvangt hij dus voor zijn uiterst eenvoudige tusschenpersoonsfunctie een belooning van $2\frac{1}{2}$ pCt. Het behoeft wel niet gezegd te worden, dat, wanneer de Staat ook aan andere instellingen gelijke beleggingsfaciliteiten inruimde, deze bereid zouden blijken de genoemde tusschenpersoonsfunctie waar te nemen voor een belooning, die slechts een bescheiden fractie zou zijn van wat thans den girodienst hiervoor ten deel valt.

Niet hierom gaat het evenwel. Aan de bespreking van de kostenquaestie dient vooraf te gaan de principieele vraag, of en in hoeverre deze uitbreiding van de taak van den dienst in beginsel juist is en den toets der sociale nuttigheid kan doorstaan. Aldus is

de zaak opgevat in het artikel van Mr. van Tienhoven en het is te betreuren, dat de heer Kymmell in zijn antwoord dezen kant der zaak, waar het eigenlijk om gaat, geheel onbesproken heeft gelaten.

Het oorspronkelijke doel van den girodienst is verbetering van het betalingsverkeer. Van de verschillende hulpmiddelen, waarvan het betalingsverkeer zich bedienen kan — metaalgeld, bankbiljet, chèque, overschrijving per giro — staat het laatste technisch bovenaan. Dit is niet voor discussie vatbaar en het doet goed dit in het artikel van Mr. van Tienhoven van bankierszijde volkomen erkend en op den voorgrond gesteld te zien. Dit wil niet zeggen, dat het giroverkeer het monopolie zal verkrijgen. Het metaalgeld, het bankbiljet etc. zullen — Mr. van T. wijst er terecht op — hun plaats geheel of tot zekere hoogte blijven behouden. Nu echter het giroverkeer zich hier te lande in enkele jaren burgerrecht heeft weten te verwerven, ligt de verdere ontwikkeling, ook wanneer deze van kunstmatige steunsels zal zijn ontdaan, in den aard der dingen. Dat het giroverkeer hier te lande ooit een positie zal verkrijgen als de chèque in Engeland, die aldaar zelfs het bankbiljet tot een bijna rudimentaire functie heeft teruggedrongen, is om diverse redenen — in de eerste plaats reeds de verschillen tusschen de beide centrale banken in wettelijke regeling en feitelijke positie — nauwelijks te verwachten. Het blijft echter een feit, dat het giroverkeer, ook voor het publiek, voordeelen heeft zelfs boven het Engelsche chèqueverkeer. Belangrijk verdere uitgroei is dus met stelligheid te verwachten, tenzij de girodienst mocht blijken belangrijk bij de Engelsche banken achter te blijven in „efficiency”, wat de bediening van het publiek en de propagering van het stelsel betreft. Dat dit thans niet het geval is, kan tot eer van den dienst worden getuigd.

Mocht men opmerken, dat de girodiensten in andere landen, ook bij langer bestaan, een dergelijke ontwikkeling vooralsnog niet te zien hebben gegeven, dan is het antwoord, dat, gelijk ook in Engeland gebleken is, niet de technische organisatie doch de geleidelijke ontwikkeling der verkeerszedes beslissend is. Overigens heeft de Nederlandsche dienst, door alle postkantoren in het land op gelijken voet in de organisatie te betrekken, deze van den aanvang af gesteld op een basis, die, in fijnheid van vertakkingen, die van de grootste Engelsche joint-stock banken, den omvang van het land in aanmerking genomen, nog belangrijk overtreft.¹⁾

Men moet dan ook de vraagstukken, waartoe de girodienst, voorzover hij als louter betalingsinstituut optreedt, aanleiding geeft, zien in het licht van de waarschijnlijkheid en wenschelijkheid eener dergelijke ontwikkeling. Doen zich hierbij vragen voor, gelijk b.v. ten opzichte van de wijze van benutting der girogelden, dan kunnen deze bij de beoordeeling van de wenschelijkheid van het bestaan van den dienst geen of slechts gering gewicht in de schaal leggen. Primair is,

¹⁾ Dat een ontwikkeling van den girodienst als boven geschetst een monopolie voor dien dienst tot noodzakelijke voorwaarde heeft, zal nauwelijks betoog behoeven. Ook in dit opzicht staat de girodienst geheel op één lijn met De Nederlandsche Bank. Het monopolie van deze laatste is, behoudens een theoretische bevoegdheid van den wetgever, wettelijk verzekerd. Maatschappelijk even onjuist is echter een verbod van het giroverkeer. Dat door den girodienst der gemeente Amsterdam deze verbodsketel thans bestaat, zal men dan ook moeten zien als een bewijs van de jeugd van het instituut. Ook het centrale bankwezen heeft in vroeger jaren in tal van landen aan dergelijke kinderziekten gelaboreerd. Te hopen is, dat de herinnering aan de daarmede opgedane ervaringen ertoe leiden zal, dat deze kinderziekten thans spoediger overwonnen zullen worden. Het bovenstaande wil natuurlijk niet zeggen, dat alle afrekeningsverkeer, buiten metaalgeld en bankbiljet, in de toekomst uitsluitend door tusschenkomst van den girodienst zal moeten geschieden. Wel echter, dat naast dezen dienst, als tot het groote publiek zich richtend instituut, geen concurrentie door andere geheel gelijksoortige instituten mag worden geduld.

dat deze vorm van betalingsverkeer er is en juist functioneert. Voor de belegging der girogelden en de bredere vragen, die daarmee samenhangen, moet naar de meest juiste oplossing worden gezocht. Dat hier wellicht zekere moeilijkheden rijzen — in het vervolg van dit artikel zal deze quaestie uitvoerig worden besproken, — heeft op de hoofdvraag geen of nauwelijks eenigen invloed.

Met de tweede en nieuwe functie, die de girodienst thans, naast zijn functie in het betalingsverkeer, bezig is te verkrijgen en die, naar blijkt, van Regeeringswege allerminst ongewenscht wordt geacht, staat het anders. Zij ligt niet op het gebied van het betalingsverkeer, doch van het credietverkeer. Een leemte, een technische achterlijkheid, die voorziening behoeft, bestaat hier niet. Wat de dienst doet, is voor het liquide kapitaal, dat niet voor kasoperaties gebonden behoort te worden, een nieuwe beleggingsmogelijkheid scheppen, naast de vele reeds bestaande. Dat, aangetrokken door de rente en het aanzien, dat de Staat geniet, van dezen vorm van tijdelijke belegging door het publiek een zeker gebruik wordt gemaakt, is hier niet het beslissende criterium. De sociale nuttigheid kan hier alleen worden getoetst aan het gebruik, dat van de toevertrouwde gelden wordt gemaakt. De belegging staat hier dus op den voorgrond en aangebond moet worden, dat de sociale productiviteit van het Nederlandsche liquide kapitaal door het openen van dit nieuwe kanaal wordt vergroot.

Het is van belang in de eerste plaats na te gaan, hoe thans de belegging der particuliere saldi, die dus zoowel de eigenlijke girodeposito's als de hier in het bijzonder aan de orde zijnde beleggingsdeposito's omvatten, geschiedt. Uit de jaarverslagen van den dienst blijkt dienaangaande, dat aanvankelijk het zwaartepunt werd gezocht in den aankoop van effecten. Een portefeuille werd gevormd van gelijksoortige samenstelling als die van de Postspaarbank. Het Koninklijk besluit van 9 Maart 1918 No. 50, waarbij deze belegging geregeld werd, somt, evenals voor de Postspaarbank een reeks groepen van effecten op, die in de eerste plaats solide te achten zijn. Het scheidt bovendien de veel besproken mogelijkheid van belegging in obligaties van middenstands- en landbouwbanken en van scheepvaartmaatschappijen en maakt, evenals voor de Postspaarbank, in de tweede plaats mogelijk gelden op korten termijn op prolongatie te geven tegen onderpand van gelijksoortige fondsen als voor aankoop zijn toegelaten.

In het eerste jaar werden reeds voor een bedrag van f 11 miljoen fondsen aangekocht. Dit bedrag steeg, vermeerderd met een aantal kasgeldleeningen aan gemeenten in 1920 tot f 31 miljoen, doch liep in 1921 terug tot f 26 miljoen.

De oorzaken van deze geringe ontwikkeling en zelfs teruggang waren tweërlei. In de eerste plaats waren de ervaringen niet zeer gunstig. De belegging toch leverde een belangrijk verlies op, wat eind 1920 de balans uit dezen hoofde deed sluiten met een verlies van niet minder dan f 2.4 miljoen, waarvoor de Staat der Nederlanden als debiteur werd opgevoerd. Gelukkigterwijs was een jaar later dit bedrag door uitloting en koersstijging tot f 1.4 miljoen teruggebracht.

De tweede oorzaak was te vinden in de voortdurend groote kasbehoefden van den Staat. Vandaar, dat reeds in December 1918 een aanvulling van het genoemde K. B. tot stand kwam, waarin de mogelijkheid geopend werd de ter beschikking komende gelden tegen een rentevergoeding aan de Schatkist over te dragen. Van deze boven reeds genoemde bevoegdheid werd nog in hetzelfde jaar voor een bedrag van f 3 miljoen gebruik gemaakt, eind 1921 was het gestegen tot f 46.912.541,31 en thans nadert het cijfer de f 100 miljoen.

Mooi is deze staat van dienst niet. Voor een particuliere maatschappij zonder den beschermenden arm van Vader Staat zou, los nog van de nader te bespreken bedrijfstekorten, reeds een dergelijke beleggingspoli-

tiek een ernstig verlies op het aandeelenkapitaal, zoo niet al eenige jaren geleden het faillissement ten gevolge hebben gehad.

Intusschen, hoofdzaak is thans de belegging bij den Staat en de vraag zou dus in de eerste plaats deze kunnen zijn, of wellicht hiervoor het in het leven roepen van een nieuw toeyoerkanaal wenschelijk is. Bij het onverantwoordelijke en roekelooze financieele beleid van den Nederlandschen Staat in de afgelopen jaren heeft het er misschien wel eens een enkele maal naar uitgezien. Deze tijd is echter, naar vertrouwd mag worden, voorbij. Weliswaar is het voornaamste doelwit, een redelijke verlaging van de gewone uitgaven, nog niet bereikt, daar staat echter tegenover, dat het verdwijnen van een met ontzaglijke tekorten werkenden crisisdienst en een inperking van de buitengewone uitgaven, gepaard aan een voortgaande fundeering der uitstaande vlottende schuld, de kaspositie van den Staat reeds thans niet onbelangrijk verbeterd heeft. Ongetwijfeld zijn de uitstaande bedragen ook nu nog te groot en moet het feit, dat deze bedragen momenteel zonder veel bezwaar hier te lande geabsorbeerd kunnen worden, voor een deel toegeschreven worden aan bijzondere omstandigheden, met name aan den verruimenden invloed, die, naar gewoonte, ook van de huidige depressie op de geldmarkt uitgaat, en daarnevens van de bekende saldi van vreemde herkomst. Aangenomen mag echter worden, dat, ook wanneer deze omstandigheden zich in mindere mate deden gevoelen, de momenteele geldbehoefden van den Staat wel misschien een opwaartschen druk op de rente voor kort geld zouden uitoefenen, doch een opzettelijk toevoerkanaal naast de bestaande zeker niet noodig zouden maken.

1. Blijkens de nieuwe Indische leening wordt thans met de verdere consolidatie krachtig voortgang gemaakt. Binnen afzienbaren tijd zal dus ook hier te lande weder de toestand worden bereikt, die in Engeland reeds lang bereikt is, en zal voor de nog blijvende geregelde kasbehoefden van den Staat ook bij normale verhoudingen steeds geld te over op de open markt te krijgen zijn tegen voorwaarden, die, als regel, zeer veel gunstiger zullen zijn dan de one-reuze rentevoet, waarvan de girodienst thans het profijt trekt.

Voor kunstmatigen toevoer van extra hoeveelheden liquide gelden naar den Staat is deze nieuwe taak van den girodienst dus volstrekt overbodig, afgezien nog van de moeilijkheden, waarvoor bij plotselinge onttrekking van de beleggingsdeposito's zoowel de dienst zelf als de langs dezen weg leenende Staat zouden kunnen komen te staan.

Getoetst aan den in vele opzichten verwrongen toestand van het oogenblik is deze nieuwe taak van den girodienst dus reeds onnoodig. Rest de wel zoo belangrijke vraag, of bij normale omstandigheden — d.i. hernieuwde vooruitgang in het bedrijfsleven en normale kaspositie van den Staat — de dus geschapen beleggingsvorm van maatschappelijke nuttigheid is te achten.

Bij de bespreking dezer vraag moeten wij eenigszins vooruitloopen op de quaesties, waarbij in het vervolg van dit artikel uitvoeriger zal worden stilgestaan.

Zoowel bij het aanbod als de vraag naar kapitaal is er in onze moderne maatschappij groot verschil in liquiditeit. Aan beide kanten kan men een liquiditeitschaal opstellen, die een soortgelijke gradatie vertoont. Aan den aanbodkant in de eerste plaats als meest liquide post de anders dan in volwaardig metaalgeld aanwezige kasmiddelen, dan de kassurplusen, die hetzij geleidelijk aanzwellen om tot vaste belegging over te gaan, hetzij na korter of langer tijd weder moeten worden benut, en ten slotte in geleidelijken overgang de vaste belegging. Daartegenover staat een behoefte aan kapitaal, die eveneens alle phasen van liquiditeit vertoont van één of meer dagen tot zeer lange termijnen. Kenmerkend voor onze moderne maatschappij is nu niet alleen een gelijke gradatie aan

weerszijden, maar ook onder normale omstandigheden een niet te miskennen evenwicht. Misschien is aan de vraagkant de liquiditeit vooral in de bovenste, meest liquide lagen, iets minder groot, wat, dank zij de wet van het groote getal, bij een voorzichtig bankbeleid door de centrale bank en de particuliere banken kan worden overbrugd, gelijk deze ook andere tijdelijke afwijkingen kunnen opvangen, doch overigens is dit evenwicht onmiskenbaar. De ontwikkeling der conjunctuur doet, zooals in zoo vele richtingen in ons economisch leven, ook hier haar evenwichtsstorenden invloed gevoelen, in dezer voege, dat in depressieperioden in de bovenste, meest liquide lagen het aanbod grooter is dan de vraag en omgekeerd in hausseperioden de vraag grooter dan het aanbod. Deze schommelelingen bewegen zich echter binnen betrekkelijk onge grenzen om een gemiddelde, waarbij in de verschillende lagen van vraag en aanbod het boven geschetste evenwicht bestaat.

Hieruit volgt dus, dat het liquiditeitsbeginsel, dat in het particuliere en centrale bankwezen — goedgeeels tegen het financieele belang dezer instellingen in, die eveneens met meer vaste vormen van belegging hooger rentewinst zouden kunnen boeken — het te volgen beleid beheerscht, niet enkel een beginsel is, dat op straffe van de meest fatale consequenties door het interne belang der bank wordt voorgeschreven, doch tevens volstrekt samenvalt met het algemeene sociale en maatschappelijke belang. Dit belang eischt, dat wie in belangrijke mate gelden van zekere liquiditeit tot zich trekt, soortgelijke liquiditeit bij het beschikbaar stellen dezer gelden aan het maatschappelijk organisme in acht behoort te nemen, terwijl overtreding van dezen regel, wanneer het in het groot geschiedt, tot maatschappelijke ontwrichting leiden moet.

Dat bij voortgaanden groei van den girodienst deze quaestie met name en in de eerste plaats voor de eigenlijke girogelden van zeer groote beteekenis zal worden, is een volgend maal aan de orde. Thans gaat het om de functie, die de dienst daarnevens in toenemende mate verkrijgt: het zijn van tusschenpersoon voor de tijdelijke belegging der in deposito gegeven kasoverschotten. Ontstaat straks bij verbetering van de conjunctuur bij het bedrijfsleven weder een normale vraag naar korte gelden, dan moet onvermijdelijk de schadelijke werking in dezen van den girodienst aan den dag treden. De uiterst moeilijke en zeer bijzondere competentie vereischende maatschappelijke functie, die hier aan het particuliere bankwezen ten deel valt, kan door den girodienst onmogelijk worden uitgeoefend. Het eenige, wat toelaatbaar is en dan ook door de beleggingsvoorschriften mogelijk wordt gemaakt, is een beperkte en voorzichtige beleening van solide obligaties. Dat hiermede slechts voor een klein deel aan den gestelden eisch kan worden voldaan, zal geen nader betoog behoeven.

Herhaald zij, dat de beteekenis van dit alles in hooge mate afhankelijk is van den verderen groei van beide functies van den girodienst. Met dezen groei moet echter, gelijk gezegd, ernstig rekening worden gehouden. Voor de tweede functie van den girodienst zal dit ertoe leiden, dat de belangrijke aantrekking van liquide kapitalen zonder aequivalente liquide belegging, die er het gevolg van is, zich omzet in een onnatuurlijke en voor het productieproces ongewenschte verhooging van den credietprijs op de open markt en bij het particuliere bankwezen. Dat de girodienst dergelijke tijdelijke belegging zoekende middelen tot zich trekt, is dus maatschappelijk ongewenscht.

De conclusie uit het bovenstaande behoeft nog niet te zijn, dat, gelijk Mr. van Tienhoven op den voorgrond stelt, de girodienst in het geheel geen rente vergoeden moet, wel echter, dat het hier niet, gelijk de Minister meent, gaat om een eenvoudige rekensom, een maximum en minimum vraagstuk. Van de dubbele positie van den girodienst moet principieel worden afgezien. Wil men tusschen de te vergoeden rente en

de financieele resultaten van den dienst verband leggen, dan moet hierbij uitsluitend worden gelet op de eigenlijke en oorspronkelijke taak van den dienst.

(Slot volgt.)

B.

HET WETSONTWERP OP DE RUILVERKAVELING.

III. (Slot).

Het Regeeringsontwerp, waarvan wij in de vorige artikelen den hoofdinhoud weergaven, sluit zich in vele opzichten aan bij het in 1910 gepubliceerde ontwerp der Commissie „Ontginning” uit het Nederlandsch Landbouw-Comité, doch wijkt ook op belangrijke punten daarvan af.

De belangrijkste afwijking betreft wel de taak, die bij den ruilverkavelingsarbeid is toegekend aan de rechterlijke macht. Zooals we gezien hebben, roept het Regeeringsontwerp de Rechtbank tot beslissing van verschillende geschillen, welke tijdens dien arbeid rijzen: geschillen, over de vaststelling der rechten, over de schatting der gronden, over het plan van ruilverkaveling. Al deze geschillen worden, indien noch de plaatselijke commissie, noch de rechter-commissaris partijen tot overeenstemming kunnen brengen, voor de Rechtbank gebracht. Zij is het die, tenzij overeenstemming verkregen wordt, ten slotte het plan van ruilverkaveling vaststelt.

Anders het ontwerp der Commissie „Ontginning”. De vaststelling van het plan van ruilverkaveling en al wat daaraan voorafging, wordt daar, opgedragen aan administratieve organen. Geschillen over de schattingen en over het plan van ruilverkaveling worden beslist door de plaatselijke commissie, met beroep op een door Gedeputeerde Staten in voorkomende gevallen benoemde speciale commissie. Het laatste woord over de vaststelling van het ruilverkavelingsplan is aan Gedeputeerde Staten, aan wier goedkeuring dit plan is onderworpen met beroep op de Kroon. Is het plan aldus definitief vastgesteld, dan wordt aan ieder der eigenaren gelegenheid gegeven om te verklaren, dat zij bereid zijn hunne in de ruilverkaveling gebrachte gronden onvoorwaardelijk af te staan. Leggen ze deze verklaring niet af, dan zal er onteigening plaats hebben, waarbij zooveel mogelijk de gewone weg der Onteigeningswet gevolgd wordt; alleen blijft een speciale wet achterwege. Het Onteigeningsbesluit wordt genomen door Gedeputeerde Staten; daarna wordt de onwillige voor de Rechtbank gedaagd, die de onteigening uitspreekt en de schadeloosstelling vaststelt. Als schadeloosstelling worden toegekend de gronden die in het goedgekeurde plan van ruilverkaveling aan den verveerder zijn toebedeeld en bovendien, zoo daarvoor termen zijn, een bedrag in geld.

Juist deze onteigening was in den boezem der Commissie het onderwerp geweest van een geanimeerd debat. De meerderheid der Commissie stond tegenover haar medelid den heer I. Boer Hzn. Deze laatste meende, dat bij ruilverkaveling geen sprake was van onteigening in den zin der Grondwet en verklaarde zich fel gekant tegen de inmenging van de rechterlijke macht en vooral tegen het binnenhalen van advocaten. De meerderheid daarentegen meende, dat ruilverkaveling viel onder het grondwettelijke begrip van onteigening en dat het rechtsgevoel niet zou worden bevredigd, indien de beslissing niet in laatste instantie werd opgedragen aan den burgerlijken rechter.

In een reeks artikelen, die de Nieuwe Rotterdamse Courant aan het Regeeringsontwerp¹⁾ gewijd heeft, is er reeds op gewezen, dat de Memorie van Toelichting de vraag of ruilverkaveling onteigening is, niet aanroert. De schrijver meent, dat de Regeering die vraag blijkbaar ontkennend beantwoordt, want zou ruilverkaveling onder onteigening vallen, dan zou de regeling van het ontwerp in strijd zijn met de Grondwet.

Naar mijn meening heeft men bij ruilverkaveling

¹⁾ Avondbladen van 2, 3 en 5 Maart 1923.

ongetwijfeld te doen met onteigening. De Overheid verceert hier een maatregel, krachtens welke een perceel grond aan den eigenaar tegen diens wil kan worden ontnomen om aan een ander in eigendom over te gaan. Deze maatregel vindt hierin zijn rechtvaardiging, dat bij de nieuwe indeeling de grond een productiever en dus met het algemeen belang meer strookende bestemming zal krijgen dan bij den ouden toestand. De eigenaar wordt schadeloos gesteld in grond, zoo noodig aangevuld door geld. Alle elementen van onteigening ten algemeenen nutte zijn hier aanwezig.

Moet nu; wanneer men ruilverkaveling als onteigening beschouwt, het Regeeringsontwerp in strijd met de Grondwet geacht worden?

Ik geloof het niet. Art. 152 der Grondwet stelt voor onteigening geen andere eischen dan: 1o. voorafgaande verklaring bij de wet, dat het algemeen nut de onteigening vordert; 2o. vooraf genoten of vooraf verzekerde schadeloosstelling; 3o. inachtneming van de voorschriften der wet.

De onder 2o. en 3o. genoemde eischen komen in het Regeeringsontwerp geheel tot hun recht. Aan den onder 1o. vermelden eisch voldoet het ontwerp niet, doch de Grondwet geeft den wetgever volle vrijheid in de door hem bepaalde gevallen daarvan af te wijken. Vóór 1822 moesten al die gevallen genoemd worden in de algemeene onteigeningswet, doch de tegenwoordige Grondwet eischt gelukkig dien telkens groeienden staart van de wet van 1851 niet meer en geeft vrijheid de afwijkingen ook in andere wetten onder te brengen.

Welnu, uit de geheele regeling van het ruilverkavelings-ontwerp blijkt, dat de wetgever voor deze onteigening een speciale wet niet noodig acht. Een uitdrukkelijke verklaring hieromtrent eischt de Grondwet niet. Zulk een verklaring zou overigens gemakkelijker nog in het ontwerp kunnen worden ingesmeerd.

Het debat in den boezem der Commissie „Ontginning” over de vraag, of ruilverkaveling onteigening is, stond in nauw verband met de beslissing, of de burgerlijke rechter in de zaak zou worden gemoeid. Zie recht beweerde de heer Boer, dat, zelfs als men zich op het standpunt van onteigening stelt, de inmenging van den rechter door de Grondwet niet wordt voorgeschreven. Maar evenzeer terecht betoogde de meerderheid, dat het rechtsgevoel van het Nederlandsche volk niet bevredigd is, indien bij een onteigening het laatste woord niet wordt gesproken door de rechterlijke macht.

Aan dit laatste vereischte voldoet het ruilverkavelings-ontwerp der Regeering in hooge mate. De rechter zal bij ruilverkaveling een veel belangrijker en aantrekkelijker taak hebben dan bij de gewone onteigening, waar zijn taak zich beperkt tot de contróle, of alle formaliteiten zijn nagekomen en tot het bepalen der schadeloosstelling.

De Redactie der Nieuwe Rotterdamsche Courant geeft aan de regeling der Commissie „Ontginning”, ook afgezien van de kwestie der Grondwettigheid, verre de voorkeur boven die van het Regeeringsontwerp. Een groot bezwaar acht zij het, dat het opmaken van het plan van ruilverkaveling wordt vertraagd, doordat vooraf allerlei geschillen omtrent de rechten der belanghebbenden door de Rechtbank moeten worden beslist. Volgt men het stelsel der Onteigeningswet, dan bestaat dit bezwaar niet. Bij onteigening toch laat men zich niet in met twistvragen over eigendom of zakelijke rechten. De onteigeningsprocedure richt zich alleen tegen den kadastralen eigenaar. Beweert een ander eigenaar te zijn of rechten op den grond te hebben en ontstaan daarover geschillen, dan blijven deze in het onteigeningsgeding onbeslist: de schadeloosstelling wordt in zulk een geval geconsigneerd en men kan er dan later over gaan procederen.

Naar mijn meening is het stelsel der Regeering juist en dat der Commissie „Ontginning” niet. Het Regeeringsontwerp recht wedervaren aan het eigenaardig karakter, waardoor de ruilverkaveling zich van de gewone gevallen van onteigening onderscheidt.

Bij de gewone onteigening, hetzij deze geschiedt voor den aanleg van een spoorweg of een kanaal, hetzij voor stadsuitbreiding of voor uitvoering van de Landarbeiderswet, bestaat er geen rechtstreeksch verband tusschen de eigendomsverhoudingen, die in 't verleden bestonden, en die, welke in de toekomst zullen ontstaan. De toekomstige eigenaar is vooraf bij Overheidsbesluit aangewezen. De tot nu toe bestaande hebbende eigendomstoestand vervalt geheel; alle zakelijke rechten worden opgeheven; alleen het recht op een geldsom treedt daarvoor in de plaats.

Bij de ruilverkaveling hangt de beslissing, wie de toekomstige gerechtigden zullen zijn, geheel en al af van de vraag, wie de vroegere gerechtigden waren. Ieder die bij de oude indeeling rechthebbende was, moet bij de nieuwe indeeling een recht ontvangen, dat niet alleen in waarde, maar ook in aard en omvang met zijn oude rechten zooveel mogelijk overeenstemt. Dit geldt niet alleen voor de eigendomsrechten, maar ook voor de zakelijke gebruiksrechten, de hypotheeken, de huurrechten.

Daarom kan m.i. tot het opmaken van het plan van ruilverkaveling eerst worden overgegaan, nadat ieders rechten vaststaan. Wordt uitsluitend aan de hand der kadastrale gegevens een definitief ruilverkavelingsplan opgemaakt en blijkt later — wat zoo vaak het geval is — dat de kadastrale gegevens niet met den werkelijken rechtstoestand overeenstemmen, dan is onrecht begaan dat in vele gevallen niet is goed te maken.

Het is waar, dat door het invoeren van de rechterlijke beslissing tijdens den ruilverkavelingsarbeid vertraging ontstaat en de gewenschte cultuurverbetering langer zal uitblijven. Maar dit bezwaar is geringer dan die van het opmaken van het plan van ruilverkaveling op onzekere gegevens. Het plan van ruilverkaveling de haar toekomende plaats in het volksleven innemen, dan moet zij niet alleen verbeterde cultuurtechniek tot grondgedachte hebben, maar ook eerbiediging van bestaande rechten.

Men zal daarom goed doen bij de verdere behandeling van het Regeeringsontwerp aan het daarin neergelegde stelsel vast te houden.

Wijzigingen van ondergeschikte beteekenis zullen wel hier en daar wenschelijk blijken. Het zij mij vergund op enkele punten te wijzen.

In het ontwerp der Commissie „Ontginning” kon het verzoek tot ruilverkaveling uitgaan van één grondeigenaar en konden Gedeputeerde Staten reeds aanstonds, als zij de ruilverkaveling ongewenscht achtten, het verzoek afwijzen, met beroep op de Kroon. In het Regeeringsontwerp moet het verzoek uitgaan van $\frac{1}{2}$ der kadastrale gerechtigden, maar hebben Gedeputeerde Staten niet de macht de zaak te stuiten. Het komt mij gewenscht voor, deze macht wel aan het administratief gezag toe te kennen. Meenen Gedeputeerde Staten en de Kroon, na advies der Centrale Commissie, dat van het plan niets goeds te maken is, dan moet niet een kleine meerderheid der gerechtigden de minderheid kunnen dwingen van hun grond afstand te doen.

Het kan soms ook, nadat het besluit tot ruilverkaveling met de vereischte meerderheid genomen is, bij de verdere uitwerking der plannen blijken, dat een toestand die werkelijk als een verbetering is te beschouwen, niet te vinden is. In dat geval veroorloofde het ontwerp der Commissie „Ontginning” de vergadering van gerechtigden om bij een met versterkte meerderheid genomen besluit den voortgang der ruilverkaveling te doen staken. Het Regeeringsontwerp houdt zulk een bepaling niet in. Toch kan ik mij voorstellen, dat er gevallen zullen voorkomen, waarin ten slotte de overgrootste meerderheid de ruilverkaveling ongewenscht acht, en in zulk een geval zou het bedenkelijk zijn, indien men genoodzaakt was het plan door te zetten.

Bij de bepalingen over de procesvoering voor de Rechtbank viel mijn aandacht op art. 44, waarin be-

paald wordt, dat ten dage dienende de gedingvoeren den de gronden hunner beweringen en de middelen tot staving daarvan opgeven bij conclusiën, waarna zij op een door de rechtbank op korten termijn te bepalen dag hunne conclusiën bij pleidooi door een advocaat breeder kunnen ontwikkelen. Is het de bedoeling van dit artikel, dat partijen voor hunne conclusiën geenerlei uitstel kunnen krijgen en dat geene conclusiën van re- en dupliek en geen incidenteele conclusiën geoorloofd zullen zijn? Zoo ja, dan schijnt mij die strengheid ongewenscht en eenige soepelheid bij de procesvoering geboden. De hierbedoelde geschillen kunnen vrij gecompliceerd zijn.

Art. 75, vierde lid, van het ontwerp bepaalt, dat de akte van ruilverkaveling zal gelden als „titel voor de daarin omschreven rechten” en dat zij zal worden overgeschreven in de openbare registers. Volgens de Memorie van Toelichting (blz. 6) ligt aan deze bepaling ten grondslag het beginsel, dat de ruilverkaveling tot een vernieuwing van rechten leidt. Ik betwijfel, of de redactie van het artikel dit beginsel tot zijn recht doet komen. Volgens het stelsel van ons burgerlijk recht, dat in art. 639 B. W. tot uiting komt, kan een „rechtstitel van eigendomsovergang” alleen dan eigendom geven, indien deze afkomstig is van iemand die gerechtigd was over den eigendom te beschikken. In dit stelsel zou dus hij, die zich op een in de openbare registers overgeschreven akte van ruilverkaveling beroept, zich kunnen zien tegengeworpen, dat zijn eigendomsrecht derivatief is en aan het recht van zijn voorganger iets ontbrak. Zulk een tegenwerping moet na de met rechtswaarborgen omkleede ruilverkaveling niet zijn toegelaten. Beter zou het daarom zijn te lezen: Door de overschrijving der akte van ruilverkaveling in de openbare registers worden de daarin omschreven rechten verkregen.

Volgens art. 32 van het ontwerp wordt de grond geschat door verdeling in klassen en bepaling van de waarde per HA. in iedere klasse. Zou het bij de groote verscheidenheid der toestanden niet beter zijn de methode van schatting over te laten aan de deskundige centrale en plaatselijke commissiën en geen imperatief voorschrift in de wet op te nemen?

Eindelijk spreek ik de hoop uit, dat niet ongewijzigd uit den smeltkroes der beraadslagingen zal te voorschijn komen de draconische bepaling van art. 27, waarbij een geldboete van ten hoogste f 1000,— wordt bedreigd tegen den eigenaar of gebruiksgerechtigde van een in de ruilverkaveling opgenomen perceel, die zonder vergunning van de plaatselijke commissie „handelingen verricht, waardoor de waarde van den grond of het natuurschoon zouden verminderen”. Speciaal natuurschoon is een te subjectief iets om als grondslag van een strafvervolgung te strekken. En ook „handelingen, waardoor de waarde van den grond vermindert”, worden soms met de beste bedoelingen verricht.

Groningen.

I. B. COHEN.

DE HEER TAKKEN, DE HOOGHE RAAD EN DE „KONINKLIJKE”.

Wie kaatst moet den bal verwachten. Daarom overviel mij het artikel van den heer Takken, in het laatste nummer van dit weekblad, niet. Eerlijk gezegd: ik had reeds eerder naar een betoog van gelijke strekking uitgekeken. Wij leven snel en wie heeft in Mei nog belangstelling voor een weekbladartikel van Maart over een arrest van Januari? Nauwelijks de schrijver, die het artikel, of de raadsheeren, die het arrest samenstelden: ook hun aandacht werd in de afgelopen weken voor zoovele andere kwesties gevraagd, dat vermoedelijk ook zij de zaak al weer een beetje vergeten waren toen de heer Takken haar oprakelde. De lezers van dit weekblad zouden er daarom waarschijnlijk vollen vrede mee hebben gehad, als ik zijne beschouwingen onbeantwoord had gelaten, maar de wellevendheid gebiedt nu eenmaal om iemand, die met vollen naam en bezadigd U bestrijdt, te antwoorden. Ik geef

den lezer echter vooruit de geruststellende verklaring, dat dit antwoord kort en onherroepelijk het eenige zal zijn. Met het oog op mij behoeft dus de redactie, die zoo welwillend is mij gastvrijheid te verleenen, niet „de discussie te sluiten”. Bovendien: ik laat allen strijd over bijkomstigheden rusten. Of ik hier en daar een gelukkig dan wel een dom voorbeeld gebruikte; of ik dit of dat wèl of niet zou durven volhouden en of ik nu en dan mij vergiste zonder dat deze „vergissing” practisch van eenig belang is, dit alles mag mijne persoonlijke ijdelheid streelen of kwetsen, voor de zaak, die den heer Takken en mij verdeeld houdt, is het volkomen irrelevant en wij doen, dunkt mij, nu zij toch al wat „fanée” is, verstandig erover te zwijgen.

Twee punten, die mijn geëerde tegenstander aanroert, zijn echter, voor een juist oordeel over ons debat, van veel beteekenis. Allereerst: had ik gelijk, toen ik betoogde, dat als in 1907 Koninklijke en Shell een simpele afspraak hadden gemaakt om hare inkomsten bij elkaar te voegen en ze overeenkomstig eene bepaalde verhouding te verdeelen, nimmer eenige belastingmoeilijkheid zou zijn ontstaan? Immers, heb ik hierin gelijk, dan is de strijd nog wel volstrekt niet in mijn voordeel beslist, maar krijgt toch de onpartijdige lezer het gevoel, dat in de belastingmoeilijkheden die wèl zijn ontstaan, iets gezochts moet zitten, omdat „het wezen der zaak” — dat mijne bestrijders hier zoo graag te pas brengen — toch eigenlijk op deze eenvoudige afspraak neerkomt. Vandaar dat de heer Takken, van zijn standpunt bekeken volkomen terecht, zijn best doet te betoogen, dat ik hier de plank mis sla. Ook al was, zoo voert hij aan, deze eenvoudige vorm gekozen, zou over de winst der Koninklijke, om nu maar bij haar te blijven, tweemaal belasting moeten zijn betaald, zoodra die winst meer dan 60 pCt. der totale winst bedroeg. De Koninklijke zou dan dit meerdere aan de Shell hebben moeten afdragen en daarover zou dus en in Nederland en in Engeland belasting zijn geheven. Ik antwoord op mijn beurt: „ik kan dit niet toegeven”. De Shell zou niet „deelgerechtigde in de winst van de Koninklijke zijn geworden”, gelijk de heer Takken schrijft, maar de Koninklijke zou verplicht zijn geweest, omdat de Shell niet meer met haar concurreerde, omdat zij (Koninklijke) de schepen, installaties enz. der Shell mocht gebruiken, haar (Shell) te betalen een zoodanig bedrag, dat de Shell 40, de Koninklijke 60 pCt. der totale winst ontving. Het winstsaldo der Koninklijke zou, gelijk ik het reeds de vorige maal uitdrukte, nooit hooger hebben kunnen zijn dan 60 pCt. der totale winst, omdat zij contractueel verplicht zou zijn geweest het meerdere niet „uit te keeren” maar, evenals andere onkosten, te „betalen” en men zou in Nederland van haar nooit over een ander bedrag belasting hebben kunnen heffen dan over hare uitkeering aan hare aandeelhouders en andere deelgerechtigden, te weten: over hoogstens 60 pCt. der totale winst.

Van nog meer belang dan eene discussie over wat gebeurd zou zijn, als gebeurd was, wat niet is gebeurd, is er eene over de vraag, of op den dag van vandaag de Koninklijke hare 95 pCt. van de Bataafsche ten volle „geniet” of voor 35 pCt. „ontvangt”. Men zal zich herinneren, hoe de hooge raad besliste, dat het laatste het geval was, omdat, volgens hem, de 35 pCt., die de Koninklijke ontvangt boven de 60 pCt., die haar volgens de oude statuten toekwam, „zuiver het karakter draagt van een ontvangen ten bate van de Shell”. Ik voerde, onder meer, hiertegen aan, dat 's raads uitspraak reeds hierom niet juist kan zijn, omdat het zich zeer goed laat denken en het inderdaad is voorgekomen, dat de Koninklijke haar volle 95 pCt. behoudt en zelfs dat zij, behalve die 95 pCt. nog eene vordering tegen de Shell heeft. Nu ja, repliceert de heer Takken, dat lijkt wel heel aardig maar eigenlijk gaat in deze gevallen de redeneering van den hoogen raad even goed op. Immers in zulke gevallen „behoudt niet de Koninklijke haar volle 95 pCt.”,

maar is eenvoudig de 35 pCt., die zij te veel ontving, gelijk aan of minder dan hetgeen de Shell te veel uit de Anglo-Saxon beurde. Inderdaad, deze rekensom komt uit. Maar daarom behoudt de Koninklijke nog wel haar 95 pCt. Op het oogenblik dat de Koninklijke haar 95 pCt. uit de Bataafsche, de Shell haar 95 pCt. uit de Anglo-Saxon beuren, *genieten* zij die in den vollen zin van het woord, worden die haar rechtmatig eigendom, kunnen zij er mee op den loop gaan zonder dat van verduistering sprake zal zijn. Dat later, als blijkt, dat eene der partijen te veel heeft genoten, „the party receiving such excess shall forthwith on the absolute use and benefit of such other party”, kan aan het karakter van dit „genieten” niets veranderen. Als ik vandaag van iemand geld beur, maar door eene verhouding jegens U bestaat de kans, of dat ik U over eenigen tijd een bedrag, gelijk aan een gedeelte van het heden genotene, uit moet betalen, of dat gij mij zekere som boven het heden ontvangene verschuldigd zult zijn, dan ben ik desniettemin vandaag volkomen rechthebbende van het ontvangen geld, *geniet* het zonder restrictie. Derhalve, aldus luidde en luidt, ook na aan het betoog van den heer Takken volle aandacht te hebben geschonken, mijne conclusie: men heeft niet het recht te beweren, dat wat Koninklijke en Shell deden, eigenlijk een schijnbeweging of tegen de wet in was. Als A en B beiden f 20.000 inkomen hebben, dan kunnen zij zeer wel een verschillend bedrag aan belasting schuldig zijn al naar gelang, bijvoorbeeld, dit inkomen uit vermogen of uit arbeid voortspuit. Door de bronnen van zijn inkomen te veranderen, door bijvoorbeeld harder te werken en een stuk vermogen op te maken, kan men zijne belasting verminderen, ook al blijft het eindbedrag van het inkomen hetzelfde. Zoo ook kan een holding company, naar gelang zij hare inkomsten allereerst uit eene inheemsche dan wel uit eene buitenlandsche maatschappij trekt, minder of meer aan den fiscus moeten betalen, zonder dat haar inkomen verandert. Dat zij hierop let, dat zij de structuur van de groep waartoe zij behoort, verandert, al naar gelang de eene dan wel de andere opstelling haar voordeelijker en beter uitkomt, is tegenover aandeelhouders dure plicht en stellig haar goed recht.

En — laat mij slotwoord zijn — *daarom* gaat het toch, *dat* vormt eigenlijk den inzet van den strijd, dien ik voer. Niet de vraag, of de hooge raad gelijk of ongelijk had, deed mij naar de pen grijpen. Practisch gesproken, doet dit er zoo weinig toe. Al was de heer Takken, met al het gezag waarover iemand, die bij het departement van financiën eene hooge positie met eere bekleedt, in belastingzaken beschikt, mij komen verklaren, dat de hooge raad glad ongelijk had en dat mijn betoog een meesterstuk was — de Koninklijke zou moeten betalen. Napleiten is al tijd ondankbaar werk en bewijst meestal, dat de pleiter niet al te best tegen zijn verlies kan. Maar de heer Takken en zij, die zich achter hem scharen, gelieven te bedenken, dat nadat de Koninklijke tegen redelijke verwachting in (immers men had reeds tweemaal den Rubico gepasseerd) het pleit had verloren, op een maartschen Zondagmorgen, plotseling, zonder dat zij met een woord was gewaarschuwd, op de eerste pagina van de deftigste courant, een anoniem artikelje stond van hand, onomwonden, van „schijnoverrekensten”, van handelomgingen „in fraudem fisci”, van „onbesmet blazoen” en van ik weet al niet wat, werd gesproken. Dit geschrijf, dat stellig ook den heer Takken moet tegenstaan, opende mijn inktpot. Als de heer Takken verklaart, dat de hooge raad, zooals meestal, gelijk had, maar dat de Koninklijke toch ook wel argumenten kon aanvoeren en niets onkoninklijks deed, zal ik voldaan mijn inktkoker weer dicht doen.

's-Gravenhage, Mei 1923.

A. S. OPPENHEIM.

DE FINANCIEN VAN NEDERLAND EN VAN NEDERLANDSCH-INDIE.

Rapport der Vlootwetcommissie.

I. Nederland.

Met prijzenswaardige snelheid heeft de op 21 November jl. ingestelde Vlootwetcommissie zich van haar taak gekweten. Haar uitvoerig en gedocumenteerd rapport — met de afzonderlijke nota's van Mr. R. J. H. Patijn en Mr. L. J. A. Trip, 64 blz. druks — is gedateerd van 30 Maart jl. en onlangs in druk verschenen. Het rapport, waarvan de lezing een ieder aanbevolen zij, bevat, naast het maritieme gedeelte, een overzicht van den toestand, waarin de financiën van Nederland en van Nederlandsch-Indië verkeeren, en van de vooruitzichten voor de naaste toekomst. Beide uitnemende overzichten werden in dit en het volgend nummer volledig weergegeven.

Aangeteekend zij nog, dat de commissie, waarvan het voorzitterschap werd waargenomen door Mr. R. J. H. Patijn, samengesteld was uit de militaire leden gep. Luit.-Generaal H. N. A. Swart en Schout bij Nacht A. F. Gooszen en uit de niet-militaire leden staatsraden C. J. Hasselman en Mr. A. A. H. Struycken, den Thesaurier-Generaal Mr. L. J. A. Trip, den chef der IIe afd. aan het Dept. van Koloniën H. J. van Brink en het lid der Rekenkamer R. Zuyderhoff. Als secretaris fungeerde de Luit.-ter-Zee 1e klasse H. Ferwerda.

Hieronder volgt in de eerste plaats het overzicht wat *Nederland* betreft.

Gewone dienst. Na de zware eischen, welke gedurende den oorlog aan 's Lands financiën waren gesteld voor de handhaving van onze neutraliteit en de instandhouding van onze volkskracht, stond Nederland aan het einde van 1918 voor een toestand, die ongetwijfeld moeilijk was, doch niet zorgwekkend kon genoemd worden. Weliswaar waren, afgescheiden van den invloed der zoeven bedoelde eischen, de gewone staatsuitgaven sedert 1913 belangrijk gestegen, doch deze stijging was in hoofdzaak toe te schrijven aan de waardedaling van het geld. Nieuwe maatregelen, welke het gewone budget blijvend in belangrijke mate zouden bezwaren en geen verband hielden met die waardedaling, waren niet getroffen: het terrein van de staatsbemoeiing was niet in beteekenende mate uitgebreid.

De gewone uitgaven waren sedert 1913 gestegen van f 197.500.000 tot f 333.400.000, de gewone ontvangsten van f 205.600.000 tot f 329.100.000.

Het daarop volgend tijdperk heeft in hoofdzaak Nederland in den toestand gebracht, waarin het thans verkeert. In dit tijdperk van schijnwelvaart vallen de maatregelen, welke direct en indirect het staatsbudget in zoodanige mate hebben bezwaard, dat de lasten uitgaan boven de draagkracht der bevolking. Nederland is boven zijn kracht gaan leven. Geen rekening is gehouden met de waarschuwingen, welke van zeer bevoegde zijde werden vernomen en waarbij gewezen werd op het gevaar, gelegen in het belasten van den Staat met talrijke belangrijke uitgaven van blijvenden aard, in eene periode, waarin het intreden van eene economische crisis, die een bij uitstek sterken terugslag op de ontvangsten uit verschillende belastingen zou veroorzaken, kon worden voorzien. De gewone uitgaven beliepen achtervolgens in:

1918	f 333.400.000
1919	„ 444.100.000
1920	„ 611.400.000
1921	„ 621.600.000
1922 (raming)	„ 640.000.000
1923 „	„ 615.000.000

Eene hoofdstuksgewijze vergelijking van de gewone uitgaven ten laste van den dienst 1917 en van de raming dier uitgaven voor 1923 is opgenomen in Bijlage 3 van dit rapport.¹⁾

Hierbij komt, dat voor rente en aflossing der crisisleeningen, die ten laste van het leeningfonds zijn gebracht, een totaal bedrag van rond f 80.000.000 uit belastingheffing moet verkregen worden, zoodat het totaal der uitgaven, welke door belastingen en andere gewone inkomsten gedekt moeten worden, ten naastenbij f 700.000.000 bedraagt tegen nog geen f 200.000.000 in 1913. Met deze cijfers voor oogen is het niet te verwonderen, dat, niettegenstaande de belastingen tot een zoodanig peil zijn opgevoerd, dat ons econo-

¹⁾ Hierachter afgedrukt.

misch herstel en de hiervoor noodige kapitaalvorming in ernstige mate belemmerd worden, de gewone dienst der staatsbegroting belangrijke tekorten aanwijst. Over 1920 bedroeg het tekort f 6.500.000, over 1921 f 35.000.000. Voor 1922 wordt, na aftrek van eene bijdrage van f 15.500.000 uit de ontvangsten van het leeningfonds, een tekort verwacht van f 25.000.000. De begroting voor 1923 wijst, ondanks eene vermindering der geraamde uitgaven in vergelijking met 1922 van pl.m. f 25.000.000, een tekort aan van f 47.500.000, dat door eene voorgenomen uitkeering van f 10.000.000 aan de algemeenē middelen uit de baten van het leeningfonds wordt teruggebracht tot f 37.500.000. Hieruit blijkt, dat de jaren 1920 tot en met 1923 een gezamenlijk deficit op den gewonnen dienst van omstreeks f 100.000.000 zullen opleveren.

Hoe is nu het perspectief voor de naaste toekomst? Bij de beantwoording van deze vraag gaat de commissie uit van een tekort op den gewonnen dienst van f 47.500.000

De voorgenomen uitkeering uit het leeningfonds van f 10.000.000 toch kan, naar hare meening, geen blijvend karakter dragen. Wanneer binnenkort de belangrijke vermindering van de inkomsten der belastingplichtigen, welke als gevolg van de economische inzinking en de beëindiging van het tijdperk van schijnwelvaart is ingetreden, in de cijfers der directe belastingen tot uitdrukking komt, zal het leeningfonds zijn inkomsten ten volle nodig hebben, om aan zijne verplichtingen te voldoen. Voor het grootste deel toch worden die inkomsten uit directe belastingen verkregen.

In 1924 zal voor het eerst op de begroting drukken hetgeen de Staat aan het ouderdomsfonds zal moeten voldoen ter goedmaking van het nadeelig verschil tusschen de ouderdomsrenten en de premies van hen, die zich in het vierjarig tijdvak 3 December 1919—3 December 1923 vrijwillig hebben verzekerd. Aangenomen dat deze last over een termijn van 30 jaren verdeeld wordt, zal het gewone budget uit dezen hoofde bezwaard worden met eene jaarlijksche uitgave van omstreeks 1) „ 12.000.000

De bijdragen in de annuïteiten over de voorschotten, welke ingevolge de Woningwet zijn toegekend, zullen in de eerstvolgende jaren eene belangrijke stijging vertoonen. Op de gewone begroting voor 1923 is voor dit doel uitgetrokken f 1.500.000. Aan de commissie is bekend, dat in gevolge een voorloopige becijfering door de betrokken autoriteit gemaakt, gerekend moet worden op eene toeneming van dezen post met 7.500.000

De dekking van de uitgaven tot en met 1923 zal de geconsolideerde schuld ten minste f 350.000.000 doen stijgen boven het bedrag, waarop bij de samenstelling van de begroting werd gerekend. Aangezien de rente van een leening op langen termijn belangrijk hooger is dan die der vlottende schuld en voor amortisatie een post op de begroting moet worden gebracht, zal deze stijging een vermeerdering der gewone uitgaven medebrengen, welke de commissie meent te moeten stellen op ten minste 9.000.000

De grootste twee spoorwegmaatschappijen werken met belangrijke tekorten. Over 1921 moest de Staat volgens de wet van 28 Juli 1921 (*Staatsblad* no. 1011), bijpassen een totaal bedrag van ten naastenbij f 33.000.000. Over 1922 zal dit bedrag wel niet veel beneden f 30.000.000 dalen, aangezien de niet onbelangrijke vermindering der uitgaven nagenoeg geheel wordt opgevoegen door den teruggang der ontvangsten. Neemt men aan, dat deze in 1923 niet beneden het peil van 1922 zullen zinken en houdt men rekening met het feit, dat de tot stand gebrachte bezuinigingen nog verder zullen doorwerken, dan nog valt een door den Staat te betalen bijdrage te ver-

Transporteeren . . f 76.000.000

Transport . . f 76.000.000

wachten van f 15.500.000. De commissie meent zich te kunnen onthouden van eene beantwoording der vraag, of het een juiste politiek was de hierbedoelde staatsuitgaven ten laste van den crisisdienst te brengen. Maar nu deze uitgave, ten gevolge van het voortdurend terugloopen der ontvangsten, voor langeren tijd op de begroting zal drukken dan aanvankelijk werd verwacht, zal zij, volgens de in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer betreffende Hoofdstuk I der staatsbegroting voor 1923 (blad. 9) door den Minister van Financiën kenbaar gemaakte zienswijze, de gewone begroting moeten bezwaren. Hoewel de commissie zich op het standpunt stelt, dat deze uitgave binnen zeer korten tijd behoort te verdwijnen door vermindering van de exploitatieuitgaven der spoorwegmaatschappijen, is zij met den Minister van Financiën van oordeel, dat, zoolang dit niet bereikt is en die maatschappijen met tekorten blijven werken, de hierbedoelde post op den gewonnen dienst moet drukken. Hiervoor is uitgetrokken „ 15.500.000

Voor eene nooduitkering aan de gemeenten is op de begroting voor 1923 niets opgenomen. Waar verschillende gemeenten zonder zoodanige uitkeering in moeilijke omstandigheden zullen geraken, zal het vermoedelijk niet mogelijk zijn, dat de Staat zich geheel aan deze hulp onttrekt, al zal zij dan ook belangrijk minder zijn dan het bedrag van f 13.000.000, waarop voor 1922 uit dezen hoofde werd gerekend. De commissie meent voor dezen post te moeten nittrekken „ 5.000.000

f 96.500.000

De hierboven staande becijfering voert derhalve tot het resultaat, dat, als gevolg van de in de naaste toekomst te verwachten stijging van uitgaven, het tekort op den gewonnen dienst zal klimmen tot f 96.500.000.

De commissie ziet aan den anderen kant niet voorbij, dat de Minister van Financiën in de jongste milioennota rekende met eene besparing in perspectief van f 37.500.000. Zij zou het echter niet verantwoord achten dit bedrag in mindering te brengen van de hiervoren genoemde f 96.500.000.

Vooreerst staat wel vast, dat de voorgenomen maatregelen in afzienbaren tijd eene vermindering der uitgaven met f 37.500.000 niet zullen brengen. De belangrijkste der maatregelen, — t.w. de herziening van de Lager-onderwijswet — welke f 20.000.000 had moeten bijdragen, zal na de veranderingen, die het wetsontwerp bij de behandeling in de Tweede Kamer der Staten-Generaal onderging, in het gunstigste geval op den duur de rijksuitgaven met slechts f 12.000.000 doen dalen. Ook is het geheel onzeker, of en wanneer de voorzieningen ten aanzien van de sociale verzekering, waaruit eene besparing van f 3.500.000 verwacht werd, tot stand zullen komen. Voor het overgrote deel komen de hierbedoelde bezuinigingsmaatregelen neer op eene inkrimping van het overheidsperoneel. Een groot deel van dit personeel zal gedurende vele jaren wachtgeld of pensioen uit de staatskas trekken ten beloope van ten minste 70 pCt. der laatstelijk genoten wedden.

De in uitzicht gestelde besparingen zullen dus ten deele in het geheel niet en overigens slechts zeer geleidelijk en over vele jaren verdeeld gerealiseerd kunnen worden. Maar voor zoover en naarmate zij gerealiseerd worden, zullen zij ongetwijfeld noodig zijn om in het gunstigste geval te compenseren de automatische uitzetting van tal van posten, die op het gewone budget voorkomen.

Men denke hierbij aan den invloed van de periodieke tractementsverhoogingen, aan de talrijke subsidies, welke de Staat verleent in den vorm van een evenredig deel der uitgaven ten laste van de gesubsidieerde instituten en in het algemeen aan den invloed, welke krachtens de bestaande wetgeving de sterke toeneming onzer bevolking op de staatsuitgaven oefent. Maar in het bijzonder staat de commissie voor ogen de belangrijke stijging der pensioenlasten, die te verwachten is. Volgens de Burgerlijke Pensioenwet 1922 zullen voor de ambtenaren, in dienst getreden vóór 1 Juli 1922, de pensioenen rechtstreeks op de staatsbegroting drukken, terwijl voor allen, die na dien datum in den staatsdienst treden, de bijdrage aan het pensioenfonds, voor zoover deze voor rekening van den Staat blijft, die begroting bezwaart. Langs dezen weg wordt bereikt — en dit valt toe te juichen — dat de intering uit hoofde van de oude pensioenregeling geleidelijk zal beëindigd en goedge maakt worden; maar men

1) In § 5 der Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal betreffende Hoofdstuk I der staatsbegroting voor 1923 deelde de Minister van Financiën mede, dat deze uitgaven vermoedelijk zal blijven beneden f 15.000.000. Aan de hand van verkregen inlichtingen is een bedrag van f 12.000.000 aangenomen.

ontveinze zich niet, dat door de combinatie van de beide systemen — het kasstelsel en het contante-waardestelsel — de begroting gedurende een groot aantal jaren met een sterk stijgenden dubbelen last zal bezwaard worden, eenzijdig met de pensioenen der vóór 1 Juli 1922 in dienst getreden ambtenaren, anderzijds met de pensioenpremiën van hen, die na dien datum in dienst zijn getreden. Ook de pensioenen der militaire landsdienaren zullen onder de werking van de in 1922 tot stand gebrachte nieuwe regelingen eene niet onbelangrijke vermeerdering van uitgaven veroorzaken.

Tot zoover de gewone uitgaven. Wat de middelen tot dekking betreft, meent de commissie, dat de ontvangsten uit de belastingen op het voor 1923 verwachte peil noch kunnen noch mogen blijven gehandhaafd. Zij kan zich volkomen vereenigen met de zienswijze, welke de Minister van Financiën in de jongste miljoenennota als volgt weergaf: „Eenzijdig, zal de hevigheid en de lange duur van de huidige depressie, in komende jaren hoogstwaarschijnlijk tot een nog verdere teruggang van de middelen, met name van de opbrengst der inkomstenbelasting, leiden dan reeds thans geraamd moest worden. Anderzijds zal zonder verlaging van sommige al te drukkende belastingen een blijvend herstel van het economisch leven bezwaarlijk zijn te bereiken”.

Dat op een teruggang van de middelen tot beneden de raming voor 1923 moet worden gerekend, acht de commissie juist, ook na kennisneming van de bedragen der ontvangsten in 1922. Deze ontvangsten overtroffen de raming met ruim f 31.000.000, waarbij aan beide zijden de tabaksaccijns, die eerst met 1 Juni 1922 werd ingevoerd, buiten aanmerking is gelaten. Eene nadere beschouwing der cijfers leert echter, dat deze gunstige uitkomst uitsluitend te danken is aan de directe belastingen. Tweeërlei omstandigheden leidden tot dit resultaat. Vooreerst werden deze belastingen voor een zeer belangrijk deel nog gegeven op de basis van den toestand, die gold in de periode van schijnwelvaart. In de tweede plaats vertoonde de ontvangsten in 1922, wat de inkomsten- en vermogensbelastingen aangaat, een geflatteerd beeld door de invoering van den maatregel betreffende de voorloopige aanslagen over het belastingjaar 1922/23 en afnemen van den achterstand in de belastingheffing.

Het ware dan ook, naar de meening der commissie, niet zonder bedenking zich door de in 1922 ontvangen bedragen tot optimistische verwachtingen voor de toekomst te laten verleiden. Schakelt men de directe belastingen, met inbegrip van de wisselvallige successierechten, uit, dan blijkt, dat de baten uit de overige middelen omstreeks f 21.000.000 bij de raming dezer middelen voor 1922 en ruim f 3.000.000 bij die raming voor 1923 ten achter bleven.

Ten aanzien van den belastingdruk meent de commissie met weinig woorden te kunnen volstaan. De hierboven gegeven uitspraak te dezer zake van den Minister van Financiën acht zij voor tegenspraak niet vatbaar. De belastingheffing is hier te lande tot een hoogte opgedreven, welke economisch niet te verdedigen is en tot uiterst bedenkelijke gevolgen voor de volksvelvaart moet leiden.

Het is uit den aard der zaak niet mogelijk, ook maar eenigszins nauwkeurig het bedrag aan te geven, waarmede de opbrengst der middelen in de eerstvolgende jaren zal dalen. De commissie meent, dat, ook wanneer een geleidelijk herstel in het zakenleven en in het internationale verkeer intreedt, voor de eerste jaren eene vermindering vergeleken met de raming voor 1923, ten beloope van stel f 25.000.000, wel het uiterste minimum vormt, waarop gerekend moet worden.

De commissie komt aan de hand van het voorafgaande tot de slotsom, dat aan de financieele politiek der naaste toekomst ten grondslag moet gelegd worden de onafwijsbare noodzakelijkheid om in een tekort op den gewonen dienst ten beloope van f 96.500.000 + f 25.000.000 of rond f 120.000.000 te voorzien. Dit doel zal, naar de commissie meent, slechts bereikt worden door eene doelbewuste en ingrijpende vermindering der gewone uitgaven, waarbij niet teruggedeinsd wordt voor eene sterke inkrimping der overheidsbemoeying en voor het terugkomen op kostbare, reeds genomen maatregelen, al dan niet bij de wet vastgesteld.

Immers aan eene verdere opvoering der ontvangsten zal bezwaarlijk gedacht kunnen worden, ware het alleen wegens den invloed op de kosten van het levensonderhoud hier te lande. Het groote gevaar toch, dat Nederland in den wedstrijd op economisch gebied bedreigt, ligt vóór alles in het hier te lande geldende, onevenredig hooge peil der kosten van het levensonderhoud en der productiekosten. Hierdoor wordt de mogelijkheid van mededinging voor ons land uitermate bemoeilijkt en zulks niet alleen tegenover de landen

wier uitvoer tijdelijk door de daling hunner valuta wordt begunstigd.

Is dus van de zijde der middelen geen redding te wachten, dan blijft slechts de mogelijkheid open de uitgaven te verminderen. Aan deze slotsom valt niet te ontkomen. De mogelijkheid van zoodanige vermindering moet bestaan. Neemt men in aanmerking, dat in 1913 de Staat zijne gewone uitgaven kon dekken met een bedrag van nog geen f 200.000.000, dan moet het mogelijk zijn tien jaren later, afgescheiden van de uitgaven uit de oorlogscrisis voortgevoeld, met f 615.000.000—f 120.000.000 is rond f 495.000.000, of met 2.5 maal het eerstgenoemde bedrag toe te komen. De commissie wil hiermede niet de moeilijkheden ontkennen, welke er aan verbonden zijn, de gewone uitgaven zoo sterk te verminderen als ter bereiking van het aangegeven doel noodig zal zijn, maar wel ontkent zij, dat de mogelijkheid hiertoe niet zou bestaan. Trouwens een andere weg is er niet. Hoe langer men zal weigeren dit in te zien, des te onoenlijker zal het worden, onze ontwrichte publieke financiën weder op gezonde basis terug te brengen.

Om een indruk te geven van de inperking van uitgaven, die noodzakelijk is, zij medegedeeld, dat de totale gewone staatsuitgaven, zooals geraamd voor 1923 (na uitschakeling van eenige groepen van uitgaven, welke hier niet in aanmerking komen, zooals die voor de nationale schuld) met 26 pCt. verminderd zullen moeten worden om het door de commissie becijferd tekort te dekken of met ten naastenbij 23 pCt. wanneer, zooals behoort te geschieden, het tekort der spoorwegmaatschappijen door bezuiniging op de uitgaven ten laste van die lichamen zal worden gedekt.

Crisis-uitgaven en buitengewone uitgaven. Na het vorenstaande behoeven nog slechts enkele woorden gewijd te worden aan de crisis-uitgaven en de buitengewone uitgaven. De eerste zijn nog tot een bedrag van f 5.828.700 in de begroting voor 1923 opgenomen. Voor zoover deze uitgaven noodig zijn tot liquidatie van verplichtingen, welke de Staat in de oorlogsjaren op zich heeft moeten nemen, kan tegen de boeking dier uitgaven op den crisisdienst geen bezwaar bestaan. Anders ligt de zaak ten opzichte van de uitgaven, die weliswaar haren grond vinden in de buitengewone omstandigheden, doch waartoe telken jare opnieuw wordt besloten en die een meer duurzaam karakter hebben gekregen. De commissie heeft hierbij meer in het bijzonder op het oog de kosten van politietroepen voor de grensbewaking ad f 650.000 en de bijdragen aan gemeenten in de uitgaven voor werkloozensteun en werkverschaffing ad f 4.000.000. Naar de eischen eener goede financieele politiek behooren deze uitgaven, naar het oordeel der commissie, ten laste van den gewonen dienst te worden gebracht, ten en voor zoover zij in de volgende jaren moeten worden gehandhaafd. In zooverre is dus het beeld, hetwelk hierboven van den gewonen dienst werd gegeven, nog te gunstig.

Wat de buitengewone uitgaven aangaat, ook hier heeft de Staat tegen de eischen van een gezond beleid gezondigd. De nadeelige saldi van den buitengewonen dienst der jaren 1918 tot en met 1923 overschrijden het milliard. Alleen voor de voorziening in de woningbehoefte is hierin bijkans f 700.000.000 begrepen; met inbegrip van de f 250.000.000, welke ter dekking van de buitengewone uitgaven tot en met 1923 nog zullen te leenen zijn, zal de geconsolideerde staatschuld van f 1.150.000.000 in 1913 gestegen zijn tot f 3.100.000.000 of per hoofd der bevolking van f 200 tot f 442. De Staat heeft ongetwijfeld zijn leeningscapaciteit tot het uiterste benut. De rentestand voor leeningen met langen looptijd is dan ook hier te lande, in vergelijking met verschillende andere landen, hoog.

Ten slotte veroorlooft de commissie zich te dezer plaatse nog te wijzen op een punt, dat zij van gewicht acht al staat het niet in rechtstreeksch verband met hare taak. Dit punt betreft de gemeentefinanciën. Meer en meer is in de laatste jaren de gemeentelijke inkomstenbelasting de kurk geworden, waarop de gemeentehuishouding drijft. De tarieven van deze belasting zijn tot een zeer bedenkelijke hoogte opgedreven. Kon laatstelijk in verschillende gemeenten het tarief eenigszins verlaagd worden, de commissie vrees, dat, tenzij ook de gemeentelijke politiek in belangrijk sterkere mate dan thans nog het geval is, in het teeken der bezuiniging wordt gevoerd, die verlaging niet slechts ongedaan gemaakt, maar in eene belangrijke verhooging omgezet zal moeten worden. De scherpe daling van het belastbaar inkomen daartoe noodzaken. In het bijzonder ten plattelande zijn ernstige moeilijkheden te duchten. De commissie vrees dan ook, dat de toestand der gemeentefinanciën in der vele moeilijke problemen der naaste toekomst zal opleveren. De oplossing van dat probleem zal niet nalaten haren invloed op de staatshuishouding te doen gevoelen.

De in het overzicht genoemde Bijlage 3 luidt:

Vergelijking van de gewone uitgaven van Nederland
over de jaren 1917 en 1923.

Hoofdstuk	Titels	1917	1923	1923	Toenam. in % v/d. bedragen in kol. 1
		Werkelijke uitgaven 1	Raming 2	Vershil tusschen de kol. 1 en 2 3	
		Gld.	Gld.	Gld.	
I	Huis der Koningin	815.899,50	1.700.000,—	884.100,50	108
II	Hooge Coll. v. Staat en Kab. der Koningin.	844.946,62	2.119.905,95	1.274.959,33	151
III	Buit. Zaken	1.982.690,92	4.790.381,—	2.807.690,08	147
IV	Justitie	14.699.382,58	29.886.853,33	15.187.470,75	103
V	Binn. Zaken	7.191.731,70	7.797.612,—	605.980,30	8
Va	Ond., Kunst. en Wetens.	44.091.250,20	151.548.113,—	107.456.862,80	244
VI	Marine	28.179.578,—	44.742.948,—	16.563.370,—	59
VIIa	Nat. Schuld	44.052.910,—	99.914.068,55	55.861.158,55	127
VIIb	Financiën	32.117.995,41	62.853.169,46	30.735.174,05	96
VIII	Oorlog	38.735.698,—	62.894.893,—	24.159.195,—	62
IX	Waterstaat	16.206.992,39	36.445.098,—	20.238.105,61	125
X	Landbouw	20.581.995,50	50.177.177,33	29.595.181,83	144
Xa	Arbeid	14.388.487,03	53.903.814,—	39.515.326,96	275
XI	Koloniën	4.038.316,83	6.469.667,—	2.431.350,15	60
XII	Onvoorzien.	32.256.79	50.000,—	17.743.20	—
		267.960.031,50	615.293.700,63	347.333.669,13	129,6

KRINGWADOEKS.

Ir. Ch. G. Cramer te Weltevreden schrijft ons:

Verschillende omstandigheden beletten mij tot nu toe eenige onjuistheden over de kringwadoeks in het artikel van Mr. H. D. Rubenkoning, getiteld: „Kantteekeningen op de Indische begroting 1923” in de Economisch-Statistische Berichten van 22 November 1922, recht te zetten.

Men verwachtte echter van mij geen uitvoerige uitzetting van het zg. wadoekstelsel en van de daaruit voortvloeiende voordeelen voor den Inlandschen landbouw, daar dit tijdschrift zich hiervoor minder leent.

Zij, die zich voor deze kwestie interesseeren, worden verwezen naar de reeds verschenen en nog te verschijnen „Verslagen betreffende de toepassing van het wadoekstelsel”.

Wellicht ten overvloede zij vermeld, dat het wadoekstelsel ten doel heeft de afschaffing van de dag- en nachtregeeling, — eene regeling, waarbij in den Oostmoesson het bevoeiingswater overdag aan de suikerfabrieken en 's avonds en 's nachts aan de bevolkingsaanplantingen wordt verstrekt —, mogelijk te maken.

Dat het wadoekstelsel in sommige streken „niet anders dan een politiek parade-paardje (is) waarmede „de Regentenbond voorloopig is tevreden gesteld”, zooals de heer Rubenkoning doet voorkomen in zijn artikel, moet beslist worden tegengesproken.

Ook anderen laten voorkomen, alsof de afschaffing van de dag- en nachtregeeling, waartoe eenige jaren geleden door de Regeering in beginsel werd besloten, uitsluitend het gevolg is van het drijven van enkele politieke partijen — en wel van de meest linksche. Toch is niets minder waar, al moet ook worden toegegeven, dat door de leden van de Staten-Generaal Van Kol en Albarda herhaaldelijk bij den Minister van Koloniën erop aan werd gedrongen aan hooger genoemde door de bevolking gehate regeling een eind te maken.

Omstreeks 30 jaren geleden werd reeds door verschillende Residenten en ingenieurs van den Waterstaat gewezen op de onbillijkheid en de schadelijkheid van de dag- en nachtregeeling voor de Inlandsche landbouwers. Men beschouwde die regeling echter als een noodzakelijk kwaad, dat moest worden aanvaard, omdat men meende; dat anders het voortbestaan der suikerindustrie in gevaar zou worden gebracht. Toch zijn verscheiden bestuursambtenaren en irrigatie-ingenieurs herhaaldelijk in latere jaren op deze brandende kwestie teruggekomen, waarbij het ook niet aan pogingen heeft ontbroken om de dag- en nachtregeeling te doen vervangen door voor de bevolking meer billijke en minder schadelijke regelingen. Zelfs in suikerkringen gingen stemmen op, nl. die van de heeren

J. J. Benjamin en L. Nieuwdorp — waarbij zich veel later die van den bekenden heer Jan Dinger voegde — om een eind te maken aan de dag- en nachtregeeling.

De beperkte ruimte, waarover ik in dit artikel kan beschikken, laat niet toe, hierop uitvoeriger in te gaan, maar uit het hierboven medegedeelde blijkt toch wel reeds voldoende, dat niet in de eerste plaats door politici op de onbillijkheid en de nadeelen van de dag- en nachtregeeling is gewezen en op de afschaffing daarvan is aangedrongen.

Ondergeteekende, aan wien was opgedragen een onderzoek in te stellen naar de werking van de dag- en nachtregeeling, deed in 1916 een denkbeeld aan de hand om aan deze zoo veel bestreden regeling een eind te maken, zonder daardoor het voortbestaan der suikerindustrie in gevaar te brengen. Door mij werd nl. in overweging gegeven het water gedurende den nacht op te zamelen in wadoeks —, gegraven vergaarkommen —, om dit dan overdag, hetzij aan den rietaanplant, hetzij aan dien van de bevolking te verstrekken; aangebevolen werd met dit systeem uitgebreide proeven te nemen. Gelukkig werd het door het Suikersyndicaat ingenomen standpunt, dat afwijzend stond tegenover die proeven, door tal van suikerondernemers niet gedeeld, waardoor het mogelijk is geworden het oorspronkelijk systeem te verbeteren en te volmaken.

Het denkbeeld om door middel van den aanleg van wadoeks de dag- en nachtregeeling af te schaffen, mocht ook de goedkeuring wegdragen van de bekende Suiker-enquête Commissie, in welke commissie Dr. Ph. van Harreveld, Directeur van het Proefstation der suikerindustrie te Pasoeroean, een zeer werkzaam aandeel heeft gehad. Deze Commissie stelde de Regeering voor:

„Met den aanleg van wadoeks met bekwamen spoed door-gaan, opdat aan de dag- en nachtregeeling een einde kome.”

Ook door den heer Engelenberg, Voorzitter van den Politiek Economischen Bond, werd in den Volksraad bij de Regeering hierop aangedrongen. Hieruit blijkt eveneens, dat niet alleen vanwege de linkerzijde op de afschaffing van de dag- en nachtregeeling wordt aangedrongen.

Een „politiek parade-paardje” is het wadoekstelsel dan ook geenszins. Gelukkig wordt door velen ingezien, dat ten eerste een dergelijke bevoorrechtiging van de suikerindustrie geheel uit den tijd is en ten tweede, dat de dag- en nachtregeeling een verdere ont-plooiing, een intensivering van den Inlandschen landbouw in den weg staat. Met het oog op het laatste werd dan ook in 1918, toen allerlei maatregelen werden genomen om den voorraad voedingsmiddelen op te voeren, door de Regeering last gegeven den aanleg van kringwadoeks krachtig ter hand te nemen.

De afschaffing van de dag- en nachtregeeling door middel van het wadoekstelsel heeft niet alleen een politieken ondergrond, waaraan de regeering een offer brengt van tonnen, zooals de heer Rubenkoning doet voorkomen. Door den aanleg van kringwadoeks zal het mogelijk zijn het water in den Oostmoesson, wanneer dit ten gevolge van de beperkte beschikbare hoeveelheden zijn hoogste waarde bezit, zoo economisch mogelijk te benutten, hetgeen bij de bestaande dag- en nachtregeeling beslist uitgesloten is. Daarvan zullen zoowel de suikerindustrie als de bevolking — deze heeft er het meeste voordeel bij — op den duur profiteeren.

De heer Rubenkoning doet nu voorkomen, alsof deze kringwadoeks uitsluitend in streken met een voldoende verval van nut en rendabel zijn, maar zij in streken met gering verval van zeer problematisch nut zijn „daar een groot deel ervan is „dichtgeslibd”. Zij zouden daar „slechts dienst doen als visch- en eenden-vijvers”.

De hier gegeven voorstelling van zaken is echter ten eenenmale onjuist. Even onjuist is de door den heer Rubenkoning in zijn artikel aangehaalde mededeeling in het rekest aan den Gouverneur-Generaal van het Dagelijksch Bestuur van het Suikersyndicaat

(dat rekest zal overigens in dit artikel buiten bespreking worden gelaten), dat er in verschillende residenties van Java streken voorkomen, waar reeds lang wadoeks bestaan, maar die niet in gebruik zijn genomen.

Eind 1920 waren ongeveer 550 kringwadoeks in exploitatie, welke dienden voor de bevoeiing van rond 100.000 bouws sawah, waarvan rond 20.000 bouws suikerriet (de juiste cijfers zijn nog niet bekend). Slechts een zeer klein percentage daarvan ondervond ernstig bezwaar van opslibbing of opzanding. Van geheel dichtgeslibde wadoeks was nergens sprake.

Vrijwel alle aangelegde kringwadoeks zijn ook in exploitatie en waar dit niet het geval is moet dit niet worden toegeschreven aan plaats gehad hebbende opslibbing. Zoo zijn enkele aangelegde kringwadoeks in het Kedoengkandang gebied, afdeling Malang, nog niet in exploitatie gekomen, omdat men daarmede, ten einde verwoering en ongewenschte complicaties in de waterregeling te voorkomen, wilde wachten tot het geheele gebied van kringwadoeks was voorzien.

De meeste kringwadoeks ondervinden geen of weinig last van opslibbing, terwijl zij toch voor het grootste deel in zeer vlakke streken zijn gelegen. De in het artikel van den heer Rubenkoning en ook in het rekest van het Suikersyndicaat bedoelde, in de afdeling Pasoeroean gelegen wadoeks, die daarvan wel ernstig last hebben ondervonden, liggen voor een groot deel in een streek, die minder vlak is en meer verval bezit dan het grootste deel van de streken, waarin de wadoeks zijn gelegen, die geen of weinig last ondervinden van opslibbing. Die opslibbing van hoogerbedoelde wadoeks moet vermoedelijk in hoofdzaak worden toegeschreven aan een onoordeelkundig en slecht beheer dier wadoeks. Zij werden n. l. geregeld in den Westmoesson beplant met padi en kreeg het slibrijke Westmoesson water (dat veel slibrijker is dan het water in den Oostmoesson) daardoor volle gelegenheid het slib in de wadoeks te deponeren. Elders heeft dit niet plaats gehad. Bovendien werden bedoelde wadoeks slecht onderhouden.

Het slib- of zandbezwaar is dan ook van weinig betekenis gebleken bij de toepassing van het wadoekstelsel en voldoet dit in vlakke streken evengoed als in streken met meer verval.

Technische bezwaren levert de toepassing van het wadoekstelsel dan ook niet meer op.

De heer R. is voorts, evenals het Dagelijksch Bestuur van het Suikersyndicaat, van meening, dat het geld, dat voor den aanleg van kringwadoeks besteed is, heel wat beter had kunnen worden aangewend, „o.a. door het besteden van de daardoor vrijkomende „gelden aan het onderhoud van dammen en lei- „dingen en den aanleg van kleinere urgente irrigatie- „werken”. De voor laatstgenoemde doeleinden uitgetrokken som van 7 ton vormt z. i. een wanverhouding tot het millioen voor voortzetting van den wadoekaanleg. Nu is het den heer R. wellicht niet bekend, dat in werkelijkheid gemiddeld nooit meer dan 3 ton jaarlijks aan wadoeks is verwerkt, alhoewel er 1 millioen gulden op de begroting daarvoor was uitgetrokken. De voor den wadoekaanleg bestemde gelden werden ten deele besteed voor andere bevoeiingswerken. De door den heer R. bestreden wanverhouding heeft dus in werkelijkheid nimmer bestaan of het moest juist in omgekeerden zin zijn.

Discussie over de kwestie of de voorrang moet worden gegeven aan den aanleg van kleinere urgente bevoeiingswerken, dan wel aan den aanleg van kringwadoeks, heeft weinig zin, daar beiderlei werken noodzakelijk zijn en elkaar ook aanvullen. In verschillende gevallen is de aanleg van kringwadoeks gepaard gegaan met dien van kleine bevoeiingswerken. Men behoeft niet het eene te doen en het andere te laten.

Dit staat echter vast, dat door den aanleg van bedoelde kleine bevoeiingswerken de dag- en nachtregeling niet verdwijnt, zoodat die werken in den

Oostmoesson in hoofdzaak ten goede komen aan de suikerindustrie en de bevolking daarvan in lang zoo'n hooge mate niet profiteert; de bevolking zal er alleen dan evenveel van profiteren, indien deze kleine werken gepaard gaan met den aanleg van kringwadoeks.

Bij den aanleg van kringwadoeks is daarentegen de bevolking het meest gebaat, terwijl de suikerindustrie in zoverre van de afschaffing van de dag- en nachtregeling nadeel ondervindt, dat zij vermoedelijk, in verband met de door die afschaffing mogelijk geworden verdere ontplooiing van den Inlandschen landbouw, hogere grondhuren zal moeten betalen.

Het zal na het hierboven medegedeelde duidelijk zijn dat door de suikerindustrie de voorrang wordt gegeven aan den aanleg van kleine bevoeiingswerken en zij, nu er op den aanleg van bevoeiingswerken bezuinigd wordt, bij de Regeering op aandringt in de eerste plaats te bezuinigen op den aanleg van kringwadoeks. Daardoor kan voor den aanleg van kleine bevoeiingswerken meer worden uitgetrokken of behoeft daarop minder te worden bezuinigd.

De heer R. haalt ten slotte uit het meergenoemd request van het Dagelijksch Bestuur van het Suikersyndicaat een voorbeeld aan, hoe er door den Irrigatiedienst kringwadoeks worden voorgesteld, waaraan niet de minste behoefte bestaat.

Het hier bedoelde geval betreft den aanleg van 9 wadoeks in het Kadoengkandang gebied. Hieraan zou volgens meergenoemd request van het suikersyndicaat en den heer R. geen behoefte bestaan „omdat er „in den regel voldoende water is en de zgn. dag- en „nachtregeling daar dan ook slechts bij hooge uit- „zondering en dan nog maar voor zeer korten tijd „wordt toegepast.”

Uiteraard leent dit artikel, dat toch reeds langer is geworden dan ik me oorspronkelijk had gedacht, er zich niet toe om de urgentie van den aanleg der hierbedoelde wadoeks uitvoerig aan te toonen. Slechts zij opgemerkt, dat in bovengenoemd bevoeiingsgebied reeds kringwadoeks waren toegestaan en in aanleg zijn, zoodat bovenbedoeld plan tot den aanleg van 9 wadoeks, slechts een voortzetting is van iets waartoe reeds vroeger is besloten. Voorts worden door den Irrigatiedienst in de eerste plaats in die streken kringwadoeks aangelegd, waar in den Oostmoesson weinig water beschikbaar is, eerst daarna komen de gebieden in aanmerking waar meer water beschikbaar is, zooals bijvoorbeeld het geval is in het Kedoengkandang gebied. In dien geest is ook hier gehandeld. Dat in meergenoemd gebied echter geen kringwadoeks noodig zouden zijn moet beslist worden tegengesproken. Hoe geschiedt toch in zulke gebieden de waterverdeeling?

Gewoonlijk ontvangt de rietaanplant *overdag* net zoo veel water als hij noodig heeft en stroomt het *overschietende* water naar de bevolkingsaanplantingen, terwijl 's avonds en 's nachts het water geheel voor de bevolking is.

Hoeveel er voor de bevolking overschiet hangt af van de beschikbare hoeveelheden water en van den goeden wil van den suikerfabrikant, die er in de eerste plaats voor zorgt, dat hij zijn portie ontvangt. Het resteerende deel is lang niet voldoende voor de bevolkingsaanplantingen, zoodat deze toch in hoofdzaak zijn aangewezen op de waterverstrekking gedurende den avond en den nacht; we hebben hier dus met een verkapt dag- en nachtregeling te maken. In den droogsten tijd wordt dan de dag- en nachtregeling streng toegepast, waarbij de bevolking *overdag* in het geheel geen water ontvangt.

Uit het bovenstaande blijkt wel, hoe ook in zulke gebieden kringwadoeks noodzakelijk zijn, wanneer men ten minste een eind wenschte te maken aan de voor de bevolking onbillijke en schadelijke bevoorrechtiging, die de suikerindustrie op het gebied van de waterverdeeling geniet. In de meeste suikercentra zullen dan ook kringwadoeks moeten worden aangelegd, ten einde de dag- en nachtregeling te kunnen afschaffen.

De heer R. kan overigens, wat het slot van zijn artikel betreft, gerust zijn. Bij elk zich voordoend geval wordt nauwkeurig nagegaan, of de aanleg van kringwadoeks noodzakelijk is, terwijl die aanleg in de eerste plaats geschiedt in die gebieden waar in den Oostmoesson watergebrek is en de dag- en nachtregeling het strengst wordt toegepast.

Het is te hopen dat Minister en Kamer zullen inzien, dat op den post voor den aanleg van kringwadoeks niet meer dan het strikt noodige mag worden bezuinigd, opdat de dag- en nachtregeling zoo spoedig mogelijk zal kunnen worden afgeschaft, waarmede dan een zeer ernstige grief tegen de suikerindustrie, die nu reeds meer dan dertig jaren de gemeederen heeft bezig gehouden, zal verdwijnen.

IR. CH. G. CRAMER,

Hoofdingenieur 1ste klasse van den Waterstaat.

Weltevreden.

* * *

Naschrift. De heer Cramer doet het voorkomen als zou ik gezegd hebben, dat het wadoekstelsel een politiek paradepaardje is.

Dit heb ik geenszins gezegd.

Ik heb, toegevend dat het kringwadoek-stelsel in streken met een voldoende verval van nut en rendabel kan zijn, gezegd, dat in die streken met een gering verval, en waar die reeds aangelegde wadoeks zijn dichtgeslibd, aandrang op uitbreiding van het aantal wadoeks een politiek ondergrond heeft en dat voor die streken het wadoekstelsel niet anders beteekent dan een politiek paradepaardje enz.

De heer Cramer doet het dan ook voorkomen alsof het Suikersyndicaat afwijzend gestaan heeft tegenover het wadoekstelsel en alsof van dien kant slechts tegenwerking daarbij werd ondervonden.

Deze voorstelling van zaken is echter in strijd met de geschiedenis, want de wadoeks, waartegen de strijd van het Syndicaat ging, waren geheel andere wadoeks dan die, welke door Ir. Cramer in tweede en derde instantie werden voorgesteld en ten slotte uitgevoerd.

De oorspronkelijke opzet van het plan, dat de heer Cramer aan het Syndicaat aanbod, was de suikerindustrie te verplichten om in iederen tuin van iedere wisseling telkens een plek bij de aanvoerleiding te bestemmen voor den aanleg van een bij het openmaken van den tuin te graven wadoek.

Dit plan had voor de op vlakke gronden plantende fabrieken o.a. het nadeel, dat bij dalen van den waterstand in de wadoek de mogelijkheid ontbrak om het water op een voldoende hoog niveau in de goten op grooten afstand te brengen.

De oppositie, welke dit voornemen allerwege bij de tournee van Ir. Cramer over Java en bij het Syndicaat ontmoette, was oorzaak dat het denkbeeld van deze wadoeks ten slotte geheel door hem werd verlaten en de heer Cramer daarop kwam met zijn plan van de kringwadoek of eigenlijk eerst nog van de geconcentreerde wadoek.

Het gevolg van deze kringwadoek was, dat de last van den aanleg daarvan thans kwam te rusten op het Gouvernement en niet op de industrie.

De wadoeks kwamen niet meer op het niveau van den tuin, doch werden op een hooger niveau in het leidingstelsel ingeschakeld en dit nadere wadoekstelsel was reeds jaren te voren gepubliceerd en aanbevolen door den heer Nieuwdorp, administrateur der Sf. Gending en het was reeds op verschillende plaatsen door de fabrieken zelf in praktijk gebracht, zooals op de fabrieken Modjo en Balong Bendo.

Er bestond voor de industrie dan ook geen enkele aanleiding om zich tegen dit kringwadoekstelsel langer te verzetten.

Waar de industrie zich wel tegen verzet, is tegen het on-economisch aanwenden van Gouvernements-gelden, en dit is daar het geval, waar kringwadoeks worden aangelegd, waaraan geen directe behoefte bestaat.

Nu zegt de heer Cramer wel, dat het door mij ge-

noemde criterium voor het nut dier kringwadoeks onjuist is en dat ook onjuist is mijn bewering, dat zich meerdere gevallen voordoen waarin wadoeks werden aangelegd, die niet in gebruik werden genomen, maar ik merk op, dat deze beweringen steunen op deskundig oordeel, ervaring en onderzoek.

Trouwens de heer Cramer zelf is niet zoo geheel positief in zijn tegenspraak van deze feiten, immers hij zegt zelf, dat vrijwel alle aangelegde kringwadoeks in exploitatie zijn en dat de meeste kringwadoeks geen of weinig last ondervinden van opslibbing.

Nu zijn de begrippen „vrijwel” en „de meeste” zeer rekbaar, zoodat ik goede reden heb om te vermoeden dat het Dagelijksch Bestuur van het Suikersyndicaat in zijn rekest aan de Regeering zich niet aan eenige overdrijving zal hebben schuldig gemaakt en de feiten juist zal hebben aangevoerd.

Wat betreft den door mij uitgesproken twijfel omtrent het nut van kringwadoeks in vlakke streken met gering verval, zoo merk ik op dat in het voorstel van de commissie in het belang van het Irrigatiewezen op Java en Madoera, dat mede door den heer Cramer ondertekend is, zelf erkend is op pag. 25, dat wellicht enkele bijzonder vlakke, laaggelegen gronden zich minder goed leenen voor den aanleg van wadoeks.

De commissie spreekt hier dus denzelfden twijfel omtrent het nut van deze wadoeks voor vlakke terreinen uit.

En wat ten slotte betreft het plan tot aanleg van 9 wadoeks in het Kadoengkandang-gebied, dewelke ik, gegeven den eisch van bezuiniging, aan de hand van het rekest van het Suikersyndicaat, een overbodige luxe noemde, zoo blijft de heer Cramer vasthouden aan de noodzakelijkheid van die kringwadoeks in dit gebied, op grond van de omstandigheid, dat in den droogsten tijd de bevolking overdag in het geheel geen water daar ontvangt.

De administrateur van Sempalwadak echter verzekert, dat de bevolking in het plantareaal van die fabriek in den regel over voldoende water voor haar aanplant beschikt en dat de z.g. dag- en nachtregeling daar dan ook slechts bij hooge uitzondering en voor zeer korten tijd wordt toegepast.

Ik moet aannemen dat genoemde administrateur deze bewering na grondig onderzoek gedaan heeft en de heer Cramer heeft mij dan ook niet overtuigd, dat in dit gebied die 9 wadoeks noodzakelijk zijn, en dat de industrie in die streek zonder die wadoeks op een onbillijke wijze bevoorrecht wordt boven de bevolking.

Mr. H. D. RUBENKONING.

HET MIDDENSTANDBANKWEZEN.

Mr. J. Nolen te Amsterdam schrijft ons:

Banken en crisis, dat is een onderwerp, dat helaas den laatsten tijd door de economische verhoudingen zóó sterk naar den voorgrond is gedrongen, dat het in menig tijdschrift welhaast een gebruikelijk rubriekhoofd is geworden. Het wekt echter bevreemding, dat in de literatuur zoo weinig aandacht wordt geschonken aan een onderdeel van dit onderwerp, dat in breede kringen in het centrum der belangstelling is komen te staan: het middenstandsbankwezen. Moet dit hieraan geweten worden, dat, meer dan in de groote centra van intellectueel leven, het arbeidsveld van dit bedrijf gelegen is in de provincie? Of dat doel, inrichting en werking nog altijd zoo weinig bekend zijn bij hen, die niet in rechtstreeksch contact staan met dit bankwezen, en dat is het overgrootste deel van het schrijvend Nederland? Hoe het ook zij, een feit is het, dat zich een organisatie heeft ontwikkeld, die bij een zeer groot gedeelte van ons volk is ingeburgerd, doch een volstrekt onvoldoende belangstelling van wetenschappelijke zijde ondervindt.

Wanneer ik wil trachten de lezers van dit blad rond te leiden op dit voor hen vrijwel onbekend terrein, dan staan wij vanzelf allereerst stil voor de poort en stellen ons de vraag wat is, wat wil dat middenstandsbankwezen eigenlijk?

Voorop zij gesteld, dat ik zal spreken over een sociaal-economisch instituut, *niet* over een bepaalde bank of bankgroep.

Ten einde de belangstelling van den lezer te bepalen, mag ik dan wel beginnen met een enkel cijfer te geven — ik zal u daarmee overigens niet vermoeien — ter illustreering van de betekenis en den omvang van het instituut en tevens als verontschuldiging, dat ik uw aandacht ervoor vraag.

Einde 1921 hadden de Middenstandsbanken ongeveer 114 miljoen credit verleend en beschikten over 86 miljoen deposito's, rekening-courant saldi en spaargelden.

De Middenstandsbanken vallen in drie groepen uiteen: de Katholieke Hanzebanken, bisdomsgewijze gecentraliseerd, de confessioneele Boazbanken, gecentraliseerd te Utrecht en de neutrale middenstandsbanken met hun middelpunt: de Algemeene Centrale te Amsterdam. Veel van wat hier zal volgen, in het bijzonder voor zoover opzet en doel betreft, geldt voor de drie groepen gelijkelijk; in andere opzichten, in 't bijzonder betreffende de werkingssfeer, is er verschil. Ik wil echter mijn onderwerp niet vertroebelen en ingewikkelder maken dan strikt noodig is, door daarop telkens te wijzen. Ik volsta dus met deze algemeene opmerking en voeg daarbij, dat ik meer in het bijzonder schets de neutrale organisatie, waarbij zich dus de prot.-christelijke en katholieke, mutatis mutandis, nauw aansluiten.

Dat de vraag: wat is eigenlijk een Middenstandsbank, waar onderscheidt zij zich van een andere bank, zoo vaak wordt gesteld, behoeft niet te verwonderen. Dat heeft een historischen grond.

Zoals zoo vaak gebeurt met instellingen, die in het wettisch en daardoor voortdurende vrijving onderworpen zijn, groeiden de Middenstandsbanken uit tot geheel iets anders dan bij hun oprichting voorzat.

Zij werden opgericht met geen ander doel dan om den kleinen middenstand goedkoop en gemakkelijk aan credit te helpen. Zij groeiden uit tot bankbedrijven in den vollen omvang van het woord. Toen zij klein waren, in hun werking beperkt en met een min of meer philanthropisch karakter, verdiepte zich niemand in het verschil tusschen een middenstandsbank en een „gewone” bank. Het verschil lag er te dik op; sterker nog, de middenstandsbank werd eigenlijk niet als een „bank” beschouwd, zomin als een bank van leening meer dan den naam gemeen heeft met de financieele instelling, die men „bank” noemt.

Sedert men de middenstandsbank zich echter heeft zien begeven op schier ieder gebied, waarop de bank zich pleegt te bewegen, is vanzelf de vraag naar voren gedrongen: wat is dat toch eigenlijk voor een bank?

Ik moet mij beperken bij de behandeling van dit uiterst belangrijke onderwerp en zal er daarom ditmaal niet bij stil staan, welke factoren hebben samengewerkt om het karakter van de middenstandsbank geleidelijk te wijzigen; daartoe heb ik later wellicht eens gelegenheid. Ik volsta er mede, dit instituut te nemen, zooals het thans is en zijn sociaal-economische betekenis te schetsen, niet zijn organisatie, ook dat vormt weder stof op zichzelf voor een belangrijk opstel.

Onze samenleving valt nog altijd uiteen in drie groote groepen, kapitaal, middenstand en arbeid. De meest ruime, doch wellicht ook meest juiste definitie van middenstand is: alles, wat niet behoort tot het grootbedrijf of tot de werknemersklasse. Wij vatten dan weliswaar verschillende betrekkelijk heterogene groepen samen, als den handeldrijvenden, den klein-industrieelen, den zgn. intellectueelen middenstand (doctoren, advocaten, makelaars enz. enz.) en den, een afzonderlijke eenheid vormende, boerenstand. Voor ons onderwerp hebben in het bijzonder de beide eerstgenoemde groepen belang; daar de derde minder behoefte heeft aan een bankwezen en de laatste in de boerenleenbanken weder een aparte organisatie bezit.

De arbeidersklasse heeft uit den aard van haar functie weinig behoefte aan een bankwezen. Wat overblijft is dus grootbedrijf en middenstand in engeren zin. Deze waren vroeger aangewezen op een gescheiden bankwezen en het is niet te verwonderen, dat in geval van conflicten (die niet konden uitblijven) de middenstand in het gedrang kwam, omdat het bankbedrijf zelfstandig tot, of althans afhankelijk is van, het grootbedrijf.

De ontwikkeling van het bankwezen heeft deze tegenstelling scherp geaccentueerd. De plaatselijke kassier, die vroeger in iedere provincieplaats werd aangetroffen, was zelfstandig. Hij genoot een buitengewone plaatselijke bekendheid en vervulde de zeer nuttige taak den geldoverloed van het eene deel der bevolking tot zich te trekken en er de creditbehoefte van het andere deel mede te bevredigen. Zijn positie van bijzonder vertrouwen en zijn onafhankelijkheid waren twee sterke plechtankers, die evenwel tegen het getij van de economische ontwikkeling niet bestand bleken.

Het zuiver plaatselijk werken immers had zoo groote bezwaren, dat op den duur een verandering niet kon uitblijven, die in den een of anderen vorm tot concentratie moest leiden. Een plaatselijke malaise, een tijdelijke evenwichtsverstoring tusschen geldaanbod en geldbehoefte was van een te grooten invloed.

De bankconcentratie kwam en vaagde in enkele jaren den zelfstandigen plaatselijken kassier als genus weg, al is de species wel bewaard gebleven. De organisatie van groote provinciale bankinstellingen (Nationale Bankvereniging, Geldersche Credietvereniging, Friesche Bank, Groninger Bank enz.) onderving de fundamentele fouten, die het particulier bedrijf tot ondergang doemden. De vorm echter, waarin zich de concentratie deed, was voltrekken heeft, nl. het ondergeschikt worden — „geaffillieerd” heet dat! — der provinciale bankinstellingen aan de groote bankinstellingen met internationalen werkring (Rotterdam, Bankveren., Ned. Handel Mij., Amsterd. Bank, Twentsche Bank) was een verdere stap, die bedriift niet in het belang van het provinciaal bankbedrijf is geweest (dat is nog een open vraag) doch die stellig niet in het belang was van het provinciaal publiek.

Nu immers gingen de grootbank-filialen in de provincie werken als zoovele zuigers, die het in de provincie beschikbare geld overhevelden naar Amsterdam en Rotterdam en daar reusachtige kapitalen samen-trokken, niet langer om met het geld uit de eene streek de tijdelijke creditbehoefte van een andere landstreek te bevredigen, maar om groote internationale handelszaken te financieren en niet in de laatste plaats ten behoeve van het emissie-bedrijf dat in dat tijdvak buitengewoon aan beteekenis had gewonnen. Zouden de miljoenen, die ook in de provincie verloren gingen in fondsen als Compania's, Kon. Holl. Lloyd en dergelijke ondernemingen, die hun kapitaal in oorlogstijd veeleer verdwenen, niet grootendeels in de provincie gebleven zijn, wanneer de ontwikkeling van ons bankwezen een anderen kant was uitgegaan? Sterker nog, zouden debscheidene oorlogsondernemingen, die tot een débacle geleiden hebben, wonder niet zijn, die tot een debscheid geleiden, wanneer het bovengeschetste apparaat, dat het geld uit de provincie zoog, minder geperfectioneerd ware geweest?

Bovendien kleven aan het moderne provinciale bankbedrijf nog andere groote bezwaren. Het plaatselijk karakter, zooveel hoog geroemd, de bekendheid met personen en toestanden, het rekening houden met eigenaardige verhoudingen en omstandigheden, wat is daar van overgebleven?

Wanneer ik nu, op dit punt van mijn betoog gekomen, ging zeggen welnu, het middenstandsbankwezen wil trachten een nationaal provinciaal bedrijf te vormen, dat de eerder door anderen gemaakte fouten zal trachten te ontzeilen, dan zou ik moedwillig een fout maken. En toch is het zoo; maar niet dit geeft aan de middenstandsbank haar eigen cachet. Ware dit slechts

de drijfveer, de middenstandsbank zou niet anders zijn dan een goed bedoelde, en daardoor wellicht sympathieke, poging tot perfectionneering van een bestaand instituut, dat, zooals al het menselijke, zijn fouten heeft.

Wij hebben echter nog slechts één kant van de zaak bekeken en daardoor een te snellen sprong gemaakt. Er is nog een andere kant.

Het feit, dat de bankkantoren in de provincie uitloopers zijn van internationaal werkende lichamen, heeft grooten invloed gehad op de stabiliteit van hun bedrijf. De risico's zijn nu eenmaal in groote zaken grooter dan in kleine en bij internationale financieringen en het emissie-bedrijf belangrijk grooter dan bij uitsluitend binnenlandsche credietverleening. Dit maakt op zichzelf reeds, dat de dochterinstelling in de provincie, op een goed moment den terugslag zal moeten ondervinden van den gang van zaken bij de moederbank. Of om met een bekend praktisch voorbeeld te spreken: de val van de suikerprijzen in Batavia of de loop van de wolmarkt in Buenos Aires was oorzaak, dat den neringdoenden provinciaal het crediet werd opgezegd! En zelfs daar waar het niet tot credietopzegging leidde, daar heeft hij toch medegedragen de risico-premie, die het financieel groot-bedrijf noodzakelijkerwijze in zijn tarieven moet calculeeren.

De Nederlandsche Middenstand echter is niet in staat, doch ook niet geroepen om de risico's van den internationalen handel mede te dragen. Hij heeft bovenal behoefte aan stabiliteit, aan de zekerheid, dat hij, voldoende aan zekere eischen, te allen tijde geholpen kan worden en dat de hem eenmaal verleende faciliteiten gehandhaafd blijven op gelijke condities. Daar dit voor een geheele categorie van handel en industrie een levensbelang is, mag het van groote economische beteekenis geacht worden, aan deze behoefte te voldoen.

Welnu, het grootbankbedrijf heeft niet alleen de laatste jaren in dit opzicht den middenstand in den steek gelaten, maar kan ook in de toekomst die zekerheid niet bieden.

Zeer juist heeft Mr. Tetrode in het nummer van 31 Januari l.l. van dit blad gezegd: „Bovendien is het kapitaal internationaal en beweeglijk en gaat het daarheen waar het 't loonendst emplooi vindt”.

Wanneer wij nu in het oog houden, dat de aandelenkapitalen der banken in de jaren, die achter ons liggen, zeer belangrijk vergroot zijn, dan is het duidelijk, dat het een gebiedende noodzakelijkheid is, ten einde deze kapitalen blijvend rendabel te kunnen maken, om de meest winstgevende objecten te zoeken en die liggen stellig niet in credietverleening aan den middenstand.

Wil de middenstand dus geholpen worden, dan is er maar één weg, dan moet hij zichzelf helpen. In die richting is, zooals de enkele cijfers in den aanvang aantoonen, al heel wat bereikt, niettegenstaande de doelbewuste organisatie nog slechts in haar eerste begin verkeert. Doelbewust, zeg ik, want dat is het voorname van deze organisatie, dat zij vooruitziet naar een driedelig doel, economisch nuttig; sociaal opvoedend en ethisch veredelend te werken.

Ik heb met dit artikel niet anders beoogd, dan de economische noodzakelijkheid van het middenstandsbankwezen aan te toonen. Ik hoop daarin, althans voor een belangrijk deel geslaagd te zijn, maar kan toch niet eindigen zonder een enkel woord te wijden aan de sociale en ethische beteekenis van de middenstandsbank.

De self-help, waarvan ik uitging, leidt als noodzakelijke consequentie tot coöperatie; soms in vorm, maar ook waar dat niet het geval is, in wezen. Een coöperatie beoogt niet in de eerste plaats winst te maken, doch gezamenlijk een voor de deelhébbers nuttig doel te bereiken. Zoo ook hier. Een zoo volmaakt mogelijk werkend credietbedrijf, dat is doel; het rendement is slechts een — niet onbelangrijke, want noodzakelijke — bijkomstigheid. Deze omstandigheid

bepaalt het sociaal-ethische karakter van deze instelling. Zij maakt het mogelijk, al is de philanthropische grondslag van vroeger verlaten, hulp te verleenen, waar economisch-gezonde ontwikkelingsmogelijkheden zijn, ook al ontbreekt het rechtstreeksch eigenbelang, of wanneer het eigenbelang afsnijden eener relatie zou eischen, dit motief te doen wijken voor overwegingen van meer algemeen belang. Daarmede is de gelegenheid geschapen om een schoone taak te vervullen en sociaal zeer nuttigen arbeid te verrichten, mits daarbij met zeer groote omzichtigheid te werk worde gedaan. De uitschakeling van den factor winstbejag als voornaamste movens in een zoo bij uitstek materialistisch bedrijf als het bankwezen is op zichzelf reeds van niet te onderschatten ethische beteekenis.

Wanneer ik met deze uiteenzetting eenige belangstelling mocht hebben gewekt voor dit al te onbekende deel van ons bedrijfsleven, dan ben ik gaarne bereid op de onderdeelen van mijn onderwerp, die ik heden vluchtig voorbij moest gaan, een volgend maal terug te komen.

MR. J. NOLEN.

Amsterdam.

AANTEKENINGEN.

Indexcijfers van groothandelsprizen. — Evenals aan het eind van April vertoont ook ditmaal het totaal indexcijfer een stijging en wel van 48 punten, zoodat het nu 4.440 bedraagt. Dit is het hoogste sedert November 1921 bereikte cijfer. De stijging is het gevolg van de bewegingen in de eerste groep der voedingsmiddelen en in die der weefstoffen, want in de andere groepen waren de veranderingen of zeer klein of juist tegengesteld, zooals bij boter en suiker.

Uit onderstaande — aan „The Economist” ontleende — tabel blijkt, dat het indexcijfer sedert het begin van het jaar aanzienlijk gestegen is.

Data	Granen en vleesch	Andere voedings- en goetm.	Weefstoffen	Delfstoffen	Diversen: oliën, hout, rubber, enz.	Totaal	Algemeen indexcijfer
Basis (gemidd. 1901—5) . . .	500	300	500	400	500	2200	100,0
Einde Juli 1914	579	352	616½	464½	553	2565	116,6
„ Nov. 1918	1289	782½	1848	903	1389½	6212	282,6
„ Dec. 1920	1344	805	1284	1216	1275	5924	269,3
„ Dec. 1921	921½	636	1106	762	931½	4357	198,0
„ Apr. 1922	1009½	667	1010	709½	890	4285	194,8
„ Mei „	1040½	657	1079	710½	885	4372	198,7
„ Juni „	1000½	676½	1135	690	887	4389	199,5
„ Juli „	994½	669	1120	712½	900	4396	199,8
„ Aug. „	880½	674	1123½	691½	887½	4257	193,5
„ Sept. „	873½	682½	1116	699	818	4189	190,4
„ Oct. „	885	700	1150	712	813	4260	193,6
„ Nov. „	864	703	1200½	704½	811	4283	194,7
„ Dec. „	861	706	1184½	705	807½	4264	193,8
„ Jan. 1923	860	711½	1205½	739	808	4324	196,5
„ Febr. „	847½	746	1201	797½	810	4402	200,1
„ Mrt. „	824	752	1178½	840	797½	4392	199,6
„ Apr. „	858	752	1199	834	797	4440	201,8

In de eerste groep waren geen buitengewoon groote veranderingen, maar uitgezonderd voor rund- en schapevleesch gingen alle noteeringen de hoogte in. Het meest stegen tarwe, aardappelen en varkensvleesch. Van de tweede groep, waarvan het indexcijfer geen verandering toont, kon suiker sterk monteren, welke stijging evenwel juist werd te niet gedaan door een daling van boter.

De weefstoffengroep had onregelmatiger veranderingen. Amerikaansche katoen en katoenen garen en stof iets hooger, maar Egyptische katoen kon iets dalen. Engelsche wol onveranderd; Australische kon meer inhalen dan de daling van de vorige maand. De grootste stijging had zijde te boeken; hennep en jute iets gedaald. Van de delfstoffengroep zijn alleen stoomkolen hooger. Stalen rails en ijzeren staven onveranderd; door een vermindering in de vraag vertoont ruw-ijzer een kleine daling. Ook deze maand

daalde lood aanzienlijk; koper en tin slechts een weinig lager. De eenige belangrijke veranderingen in de diversengroep waren een stijging van oliezaden en een gelijke daling van indigo.

Onderstaande tabel geeft de veranderingen aan van ieder artikel afzonderlijk in vergelijking met Maart. Het getal 50 geeft den gemiddelden prijs van 1901—1905 aan.

	Index-cijfer	+ of -		Index-cijfer	+ of -		Index-cijfer	+ of -
Tarwe (bil.)	88	+ 6 ⁵	Katoen(Am.)	143	+ 5	Koper	59 ⁵	- 1 ⁵
„ (Eng.)	79	+ 5 ⁵	„ (Egypt.)	119 ⁵	- 1	Delfstoffen	83 ⁵	- 6
Meel	82	+ 4	Garen	143 ⁵	+ 4 ⁵	Hout	101 ⁵	
Gerst	66 ⁵	+ 1	Laken	134 ⁵	+ 2	(Baltisch)		
Haver	80	+ 3	Wol (Eng)	123		Hout		
Aardapp.	50	+ 6	„ (Austr.)	120 ⁵	+ 5	(Amerik.)	88	
Rijst	105	+ 1 ⁵	Zijde	148	+ 12 ⁵	Leder	68 ⁵	
Rundvl.	91 ⁵		Vlas	120		Petroleum	108	
Schapensvl.	107 ⁵		Hennep	48	- 1 ⁵	Oliën	79 ⁵	
Varkensvl.	108 ⁵	+ 6 ⁵	Jute	99	- 6	Oliezaden	90	+ 6 ⁵
Granen en ol.	858	+ 34	Weefstoffen	1199	+ 20 ⁵	Talk	67	
Thee	142		Ruw-IJzer	134 ⁵	- 2 ⁵	Indigo	93 ⁵	- 6 ⁵
Koffie	98 ⁵		Stalen rails	87 ⁵		Soda	85 ⁵	
Rietsuiker	216	+ 21	IJzer.staven	92		Rubber	15 ⁵	- 5
Bietsuiker	106		Kolen (st.)	177	+ 7	Diversen	797	- 5
Boter	73	- 21	„ (huisbr.)	94		Totaal	4440	+ 4 ⁵
Tabak	116 ⁵		Lood	107	- 8 ⁵			
Andere voed en genotm.	752		Tin	82 ⁵	- 5			

De laatste veranderingen brengen het indexcijfer 73,1 pCt. boven Juli 1914, zooals men ook ziet uit den hier volgenden staat:

Data	Granen en vleesch	Andere voedings- en genotm.	Weefstoffen	Delfstoffen	Diversen: oliën, hout, rubber, enz.	Totaal
Juli 1914....	100	100	100	100	100	100
December 1918....	226	222	293	186	241	236
December 1920....	233	229	209	261	230	231
December 1921....	159	180	180	164	168	170
April 1922....	174	189	164	152	160	167
Mei „....	180	186	175	153	159	170
Juni „....	174	192	184	149	160	171
Juli „....	172	190	181	153	163	171
Augustus „....	153	192	183	149	160	166
September „....	151	194	181	150	148	163,5
October „....	153	199	188	154	147	166,2
November „....	150	200	195	152	148	167,0
December „....	149	200	193	152	146	166,2
Januari 1923....	149	201	196	159	146	168,6
Februari „....	146	211	195	172	146	171,6
Maart „....	143	214	191	181	144	171,2
April „....	148	214	195	180	144	173,1

Hieronder laten wij thans nog een overzicht volgen van het indexcijfer der groothandelsprijzen in enkele landen. De gemiddelde prijs over 1913 = 100.

	Ver. Staten	Frankrijk	Italië	Duit.-ch.-land	Zwitser-land	Zweden	Neder-land	Japan
November 1918 ..	205	358	438	367	392	214
Hoogste 1920 ..	227	591	679	366	297	322
December 1921 ..	123	326	594	3.585	176	172	165	209
Juni 1922 ..	131	326	537	9.140	161	164	167	197
Juli „ ..	131	326	533	13.935	163	165	162	201
Augustus „ ..	131	332	571	28.919	163	163	155	195
September „ ..	136	330	582	44.089	163	158	153	192
October „ ..	144	338	601	94.492	163	155	156	190
November „ ..	149	354	596	166.495	171	154	158	188
December „ ..	148	363	580	205.417	175	155	158	183
Januari 1923 ..	149	388	575	715.881	175	156	159	184
Februari „ ..	151	423	582	677.000	181	158	158	191
Maart „ ..	151	425	...	639.300	...	162	164	195

*) Bradstreet.

Het cijfer voor Engeland op deze zelfde basis is 165. Ook uit deze tabel ziet men dat prijzen zich algemeen in stijgende richting bewegen.

De belangrijke stijging van het cijfer voor Nederland in Maart, vergeleken met Februari, is in hoofdzaak het gevolg van den veel hooger prijs, welke de tot dusver in het indexcijfer opgenomen Sumatratabak op de laatste veiling opracht.

Laat men voor de berekening der indexcijfers voor de maanden Februari en Maart 1923 het artikel tabak

buiten beschouwing, dan zou het cijfer voor deze beide maanden resp. 156 en 158 zijn.

Datum	Algemeen index-cijfer van „the Economist”	Gem. ponden-koers over de afg. maand	Herleid algemeen index-cijfer
Januari 1914.....	119,2	12,11 ³ / ₄	119,6
December 1918.....	277,0	11,19	256,6
December 1920.....	269,3	11,31	252,1
December 1921.....	198,0	11,42	187,2
April 1922.....	194,8	11,63	187,5
Mei „.....	198,7	11,51	189,3
Juni „.....	199,5	11,49	189,8
Juli „.....	199,8	11,47	189,7
Augustus „.....	193,5	11,49	184,-
September „.....	190,4	11,44 ¹ / ₂	180,4
October „.....	193,6	11,39	182,5
November „.....	194,7	11,40 ¹ / ₂	183,8
December „.....	193,8	11,55 ³ / ₄	185,3
Januari 1923.....	196,5	11,75 ³ / ₄	191,2
Februari „.....	200,1	11,85	196,3
Maart „.....	199,6	11,89	196,5
April „.....	201,8	11,88	198,4

De ontwikkeling der crisis. — Aan het jaarverslag der Rotterdamsche Bankvereniging is het volgende ontleend:

Het jaar, waarover dit verslag handelt, moge al niet zulke hevige crisisverschijnselen te aanschouwen hebben gegeven als zijn voorganger en tot op zekere hoogte beantwoord hebben aan de door ons bij het uithrengen van ons vorig jaarverslag, uitgesproken verwachtingen, te ontkennen valt niet, dat de vorderingen in de goede richting in ons land nog van geringe beteekenis zijn geweest. Ongetwijfeld kunnen enkele industriële en handelsondernemingen van eene wederopleving, van een terugkeer tot matig winstgevend bedrijf gewag maken, over het algemeen genomen bestaat er allerniinst reden tot tevredenheid, zoomin voor de industrie als voor den handel en zeker niet voor de scheepvaart. Wel is de daling der prijzen voor verreweg de meeste grondstoffen en fabrikaten tot staan gekomen, een belangrijke invloed ten goede op het bedrijfsleven hier te lande heeft deze omstandigheid tot nu toe niet vermogen uit te oefenen. Uit de catastrophale gebeurtenissen van 1921 is een malaise gebleven, met in haar gevolg grotere werkloosheid.

Wel valt in den algemeenen wereldhandel sedert eenigen tijd verbetering te bespeuren, deze wordt echter getemperd en geremd door de nog steeds onzekere internationale toestanden, waarvan ons land, meer dan vele andere landen, den scherpsten terugslag ondervindt, omdat de grootste moeilijkheden zich in ons achterland afspelen.

Dat vier en een half jaar na het beëindigen van den oorlog, de leidende staatslieden van de wereld den weg naar een werkelijken vredestoestand nog niet hebben kunnen vinden en dat dientengevolge ook ons land zware schade lijdt, mogen wij betreuren, er iets aan veranderen kunnen wij niet. Maar wel mogen wij verlangen, dat, voor zoover dat in hare macht ligt, de overheid al het mogelijke verrichte om de hinderpalen en moeilijkheden waaronder ons geheele bedrijfsleven gebukt gaat weg te nemen.

In de Vereenigde Staten valt een krachtige verbetering waar te nemen, welke mischien ten deele is verkregen langs wegen, die velen niet wenschen te gaan, en in verscheidene landen van Europa, tegen alle kwade invloeden in, een wederopleving van de industrie en daardoor van den handel. Wij zien de werkloosheid in Groot-Brittannië met den dag verminderen, zien zelfs hoe Rusland weer aan den arbeid tigt, en vragen ons af of wij met onze te ver doorgevoerde arbeidswetgeving, die op den gezonden arbeidzamen mensch toch een verderfelijken invloed hebben moet, wel op den goeden weg zijn; of daarvan niet ten slotte een noodlottige invloed op de algemeene welvaart des lands moet uitgaan.

Tal van economisten hebben, sprekende over de ontwikkeling van de wereld, er op gewezen, dat juist de miskenning van de economische waarheid, dat het eene land niet zonder het andere leven kan, dat alle landen elkander noodig hebben, omdat hunne belangen onafscheidelijk aan elkander verbonden zijn, verantwoordelijk was voor den tegenwoordigen toestand.

En wat voor de geheele wereld als een geheel genomen geldt, gaat toch zeker ook op voor één land; kunstmatige welvaart bestaat niet. Zij moet uit natuurlijke oorzaken voortkomen. Alleen wanneer de hinderpalen weggenomen worden, die de vrije ontwikkeling van de industrie en daardoor van den handel belemmeren, wanneer de productie wordt opgevoerd, wanneer de diensten, die ons bij uitstek

daarop aangewezen land, anderen bewijst, waarvan het voor een goed deel leeft, weer goedkoop en concurrerend worden, dan zullen al de moeilijkheden, waaronder wij thans gebukt gaan, werkloosheidszorg en dergelijken, vanzelf hunne oplossing vinden.

En dan zal het ook mogelijk zijn voor de banken, om voortgaande op den weg, welken het belang van hunne relatien en hun eigen belang voorschijft, de behulpzame hand te bieden bij het gezond maken en den wederopbouw van de ondernemingen, die in de crisis geleden hebben.

Het zou wel zeer te betreuren zijn, wanneer de groote volharding, welke men telkens weer bespeurt, de groote vindingrijkheid, die onze zakenlieden onder de moeilijkste omstandigheden telkens weer aan den dag leggen, deze beide eigenschappen waaraan ons land het voornamelijk te danken heeft, dat het nog niet door veel grootere werkloosheid is geteisterd en in het algemeen veel meer geleeden heeft, ten slotte onder den invloed van een vasthouden aan goed bedoelde, maar onder de omstandigheden van den laatsten tijd inopportuun geworden maatregelen, zonder eenig resultaat moesten blijven.

Met geduld en een verstandige politiek zal er ongetwijfeld nog veel terecht kunnen komen en behoeft ook de toekomst geen overmatige zorg te baren.

MAANDCIJFERS.

POSTCHEQUE EN GIRODIENST.

	December 1922		December 1921	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Aantal rekeningen; op u ^o	86.885	—	55.410	—
Stortingen	—	122.730.582	305.012	96.893.056
Overschrijvingen:	797.452			
a. bijgeschreven		365.964.544	193.889	257.958.983
b. afgeschreven		375.590.333	214.317	262.063.219
Afschrijvingen wegens chèques.	593.047	184.854.765	127.876	78.022.079
Totaal te goed rekeninghouders op u ^o .	—	207.422.931	—	138.375.044

GIRO-OMZET BIJ DE NEDERLANDSCHE BANK.

	April 1923		April 1922	
	Posten	Bedrag	Posten	Bedrag
Voor rekeninghouders	56.136	f 1.883.935.000	46.502	f 1.653.301.000
waarvan door de H.-bank plaatselijk	33.611	„ 1.556.121.000	25.203	„ 1.342.691.000
Ter voldoening van Rijksbelast.	3.536	„ 6.588.000	2.043	„ 8.132.000

PRODUCTIE DER KOLENMIJNEN. ¹⁾

(In tonnen van 1000 KG.)

(Gegevens verstrekt door den Hoofdingenieur van het Mijnwezen.)

Naam van de Mijn	December		Januari	
	1922	1921	1923	1922
<i>Staatmijnen.</i>				
Wilhelmina	52.195	51.032	55.897	50.752
Emma	66.944	76.748	81.566	77.934
Hendrik	56.833	44.514	62.920	41.662
Totaal	176.972	172.294	200.383	170.348
<i>Particul. mijnen</i>				
Domaniale mijn	45.812	39.397	53.458	44.473
Mijn Laura en Vereniging	41.565	38.959	45.281	40.523
Oranje-Nassau mijnen	96.838	89.375	107.489	89.642
Mijn Willem Sophie	28.534	26.740	29.940	25.785
Totaal	212.749	194.471	236.168	200.423
Totaal generaal	389.721	366.765	436.551	370.771

¹⁾ Kolenslik niet inbegrepen (in 1921 voor alle mijnen te zamen 321.875 ton, in de maanden Januari tot en met December 1922: 276.532 ton en in de maand Januari 1923: 25.702 ton).

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wissels. 4 18 Juli '22)	Zwits. Nat. Bk. 3 17 Aug. '22
Bel. Binn. Eff. 4 18 Juli '22	N. Bk. v. Denem. 6 1 Mei '23
Bk. (Vrsch. in R.C. 5 18 Juli '22)	Zweedsche Rbk 4½ 1 Juli '22
Javasche Bank . . 3½ 1 Aug. '09	Bank v. Noorw. 6 1 Mei '23
Bank v. Engeland 3 13 Juli '22	Bk. v. Tsjecho-
Duitsche Rijksbk. 18 23 Apr. '23	slowakijë . . 5 15 Jan. '23
Bank v. Frankrijk 5 11 Mrt. '22	N. Bk. v. Oost. r. 9 2 Sept. '22
Belgische Nat. Bk. 5½ 22 Jan. '23	Hong. Bank. . 12 25 Apr. '23
Fed. Res. Bank N.Y. 4½ 21 Feb. '23	Bank v. Italië 5½ 11 Juli '22
Bank van Spanje . . 5 23 Mrt. '23	

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disco.	Prolongatie	Part. disconto (3 mnd.)	Part. disconto	Part. disc.	Call-money
12 Mei '23	3½/8	3	2½/16-1/8	—	—	4½-4½ ¹⁾
7-12 M. '23	3½/8-¾	3-4	17/8-2½/8	—	—	4½-5½
30 A.-5 M. '23	3½/8-¾	3½-4	1½/16-2	—	—	4-6½
23-28 A. '23	3¾	3½-4	17/8-2	—	—	4½-6½
8-13 M. '22	4¼-9/8	4	2¼-9/8	—	—	3-4½
9-14 M. '21	—	3-4½	5/8	—	—	6-7
20-24 Jli '14	3½/8-9/16	2¼-¾	2¼-¾	2½/8-½	2½	1¼-2½

¹⁾ Notering van 11 Mei

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Londen was deze week vrijwel stationnair. Aanvankelijk nog weder flauwer, bleef de koers verder op hetzelfde peil. Ook Parijs en België waren vrij stationnair. Daarentegen waren Marken opnieuw beduidend lager. Regelmatig liep de koers terug en de steun van de Reichsbank bleef alleen een al te snel inzakken. Dollars waren weder vrij vast. Een oogenblik werd voor 2,56½ afgedaan, waarna een kleine reactie intrad.

Skandinavië stationnair, behalve voor Christiania, dat opnieuw een gulden lager kwam. Ook Zwitserland blijft terugloopen. Slot ca. 45,85, Spanje onveranderd. Buenos Aires flauw. Daarentegen Batavia vaster, 97½, 97¼, 98½.

15 Mei 1923.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen ^{*)}	Parijs ^{*)}	Berlijn ^{*)}	Weenen ^{*)}	Brussel ^{**)}	New York ^{**)}
7 Mei 1923	11.80½	16.85	0.0070	0.0036	14.58½	2.55½ ¹⁾
8 „ 1923	11.80½	16.95	0.0070	0.0036	14.61	2.55½ ¹⁾
9 „ 1923	11.81	16.90	0.0068	0.0036	14.58½	2.55½ ¹⁾
10 „ 1923	—	—	—	—	—	—
11 „ 1923	11.80	16.85	0.0063½	0.0036	14.54	2.56½ ¹⁾
12 „ 1923	11.81½	16.87½	0.0059½	0.0036	—	—
Laagste d. w. ¹⁾	11.79½	16.80	0.0058½	0.0035	14.50	2.55½ ¹⁾
Hoogste „ „ ¹⁾	11.82½	17.05	0.0071½	0.0037	14.75	2.56½ ¹⁾
5 Mei 1923	11.82½	17.10	0.0074½	0.0036	14.79	2.55½ ²⁾
28 April 1923	11.86	17.40	0.0086	0.0036	14.98½ ³⁾	2.56½ ³⁾
Muntpariteit	12.10½	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48½

^{*)} Notering te Amsterdam. ^{**)} Notering te Rotterdam.

¹⁾ Particuliere opgave.

²⁾ Notering van 4 Mei. ³⁾ Idem van 27 April.

Data	Stock-holm ^{*)}	Kopen-hagen ^{*)}	Chris-tiania ^{*)}	Zwitser-land ^{*)}	Spanje ¹⁾	Batavia ¹⁾ telegrafisch
7 Mei 1923	68.10	47.70	43.50	46.07½	38.90	97½-97¾
8 „ 1923	68.10	47.60	43.05	46.05	38.90	97½-98
9 „ 1923	68.10	47.80	42.40	46.05	38.90	97¾-98½
10 „ 1923	—	—	—	—	—	—
11 „ 1923	68.10	47.80	42.70	45.92½	38.90	98-98½
12 „ 1923	68.10	47.55	42.50	45.90	38.95	98-98½
L'ste d. w. ¹⁾	67.95	47.55	42.25	45.80	38.85	97-98
H'ste „ „ ¹⁾	68.20	47.95	43.50	46.20	39.—	98¾
5 Mei 1923	68.10	47.80	43.50	46.15	38.90	97½-¾
28 April 1923	68.55	48.—	44.50	46.50	39.07½	98-½
Muntpariteit.	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

^{*)} Notering te Amsterdam. ¹⁾ Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Table with columns: Data, Cable Lond. (in \$ per £), Zicht Paris (in cts. p. frs.), Zicht Beiljn (in ct. p. Mrk.), Zicht Amsterd (in cts. p. gld.)

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN

Table with columns: Plaatsen en Landen, Noteerings-eenheden, 28 April 1923, 5 Mei 1923, 7/12 Mei '23 (Laagste/Hoogste), 12 Mei 1923

NOTEERING VAN ZILVER.

Table with columns: te Londen N. York, te Londen N. York, 12 Mei 1923, 5 Mei 1923, 28 April 1923, 13 Mei 1922, 14 Mei 1921, 20 Juli 1914

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 14 Mei 1923.

Table with columns: Activa, Binnel. Wis., sels, Prom., enz. in disc., Papier o. h. Buitel. in disconto, Beleeningen, Op Effecten, Op Goederen en Spec., Voorschotten a. h. Rijk, Munten Muntmateriaal, Munt, Goud, Muntmat., Goud, Effecten, Bel. v. h. Res. fonds, id. van 1/5 v. h. kapit., Geb. en Meub. der Bank, Diverse rekeningen

Passiva.

Table with columns: Kapitaal, Reservefonds, Bijzondere reserve, Bankbiljetten in omloop, Bankassignatiën in omloop, Rek.-Cour., saldo's: { Anderen, Diverse rekeningen, Beschikbaar metaalsaldo, Op de basis van 1/5 metaaldekking, Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is.

NED. BANK 14 Mei 1923 (vervolg). Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table with columns: Data, Goud, Zilver, Bankbiljetten, Andere opschbare schulden

Table with columns: Data, Totaal bedrag disconto's, Hiervan Schatkest-promessen rechtstreeks, Beleeningen, Beschikbaar Metaal-saldo, Dekkings-percentage

1) Op de basis van 2/3 metaaldekking. Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

Table with columns: 7 Mei 1923, 14 Mei 1923, Aan schatkestpromessen, waarv. direct bij Ned. Bk., Aan schatkestbiljetten, Aan zilverbons

Onder de vlottende schuld is begrepen: Voorsch. aan de Koloniën, Voorschot aan Gemeenten voor door Rijk voor hen te heffen Ink. belasting

Table with columns: 7 Mei 1923, 14 Mei 1923, Tegoed v. d. Postc. & G. d. st., Waarvan f 32.806.100 vervallen op of na 1 April 1927.

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Table with columns: Data, Goud, Zilver, Bankbiljetten, Andere opschb. schulden, Beschikb. metaal-saldo

Table with columns: Data, Disconto's, Wissels, butten N.-Ind. betaalbaar, Beleeningen, Voorschotten aan het Gouv. nem., Diverse rekeningen, Dekkings-percentage

1) Sluistpost activa. 2) Basis 1/3 metaaldekking.

DE SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table with columns: Data, Metaal, Circulatie, Andere opschb. schulden, Disconto's, Div. rekeningen

1) Sluistpost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.**BANK VAN ENGELAND.**

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
9 Mei 1923	127.522	123.776	287.049	27.000	242.557
2 „ 1923	127.521	124.192	285.746	27.000	241.220
25 April 1923	127.519	122.779	283.970	27.000	239.463
18 „ 1923	127.521	122.380	285.565	27.000	241.335
10 Mei 1922	128.888	121.592	300.840	28.500	261.131
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dek-tings-perc. 1)
9 Mei '23	42.221	68.614	14.602	102.003	23.496	20,15
2 „ '23	45.359	70.130	13.235	107.636	23.079	19,01
25 Apr. '23	48.206	67.605	14.006	108.641	24.490	19,96
18 „ '23	51.299	67.406	14.103	111.815	24.891	19,76
10 Mei '22	58.873	75.530	12.179	130.259	25.746	18,07
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52,1/8

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJESBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in miljoenen Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Waarr. bij Buitt. circ. bkn. 1)	Kassen-scheine	Circulatie	Dek-tings-perc. 2)
30 Apr. '23	14.517	920	217	1.464.270	6.545.984	23
23 „ '23	14.014	920	165	1.363.365	6.096.053	23
15 „ '23	11.698	1.005	184	1.239.227	5.837.965	21
7 „ '23	9.131	1.005	165	1.300.508	5.624.113	23
29 April '22	1.020	1.001	47	3.899	140.420	3
23 Juli '14	1.691	1.357	—	65	1.891	93

Data als boven.	Wissels			Rek. Crt.	Darlehens-kassenscheine	
	Totaal	Handels-wissels	Schatkist-papier		Totaal uitgegeven	In kas bij de Rijksbank
9.211.016	2986.117	6.225.899	3854.275	1476.900	1.464.300	
8.577.858	2758.191	5.819.667	3671.859	1376.200	1.363.600	
8.027.543	2586.548	5.440.995	3154.560	1252.100	1.239.200	
7.221.422	2423.182	4.798.240	2687.804	1313.200	1.300.510	
158.021	2.403	155.618	31.616	13.182	3.878	
751	751	—	944	—	—	

1) Onbelast. Bovendien verpand op 23 April 1923 84,9 mill., op 30 April 1923 *** mill.

2) Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waaraan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buitt.gew. voorsch. ald. Staat
11 Mei '23	5.536.995	1.864.345	292.132	597.304	22.800.000
3 „ '23	5.536.861	1.864.345	292.083	597.513	23.000.000
26 Apr. '23	5.536.764	1.864.345	292.024	596.628	22.500.000
11 Mei '22	5.527.263	1.948.367	282.983	629.037	22.600.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitge-stelde Wissels	Beleen-ingen	Bankbil-jetten	Rek. Crt. Parti-culleren	Rek. Crt. Staat
2.557.669	20.617	2.186.617	36.964.008	1.986.660	19.139	
3.234.785	21.682	2.119.144	36.902.486	2.285.778	18.110	
2.638.454	22.102	2.142.555	36.547.982	2.088.909	27.177	
2.329.359	39.977	2.298.416	36.122.745	2.280.156	16.263	
1.541.980	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitt. saldt	Beleen. van buitt. vorder.	Beleen. van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circu-latie	Rek. Crt. partic.
10 Mei '23	347.633	84.653	480.000	870.361	6.843.230	140.081
3 „ '23	347.079	84.653	480.000	914.142	6.846.950	86.157
26 Apr. '23	347.648	84.653	480.000	830.609	6.869.523	109.338
11 Mei '22	327.028	84.653	480.000	592.695	6.303.569	362.119

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.**FEDERAL RESERVE BANKS.**

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F.R. Notes in circula-tie
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes	In het buittent.		
25 Apr. '23	3.084.569	2.065.117	—	94.473	2.222.588
18 „ '23	3.082.622	2.096.360	—	95.920	2.220.251
11 „ '23	3.085.759	2.103.719	—	98.680	2.231.041
26 Apr. '22	2.995.202	2.214.590	—	129.637	2.157.568

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-tings-perc. 1)	Algem. Dek-tings-perc. 2)
25 Apr. '23	910.638	1.908.543	108.857	74,67	77,0
18 „ '23	920.909	1.991.001	108.649	73,2	75,5
11 „ '23	897.039	1.942.131	108.683	73,9	76,3
26 Apr. '22	582.615	1.833.230	104.311	75,05	78,3

1) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 2) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
18 Apr. '23	777	11.821.111	1.438.241	15.484.723	3.966.813
11 „ '23	777	11.825.036	1.387.452	15.538.839	3.951.362
4 „ '23	777	11.879.619	1.406.993	15.538.636	3.989.247
19 Apr. '22	801	10.845.859	1.343.583	14.044.843	3.172.586

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 14 Mei 1923.

Nog steeds vormt het Duitse voorstel in zake het bedrag en de plannen tot betaling van de schadeloosstelling het onderwerp van gesprekken en overdenkingen op de internationale beurzen. Wel is het gecombineerde Fransch-Belgische antwoord reeds ingediend, doch ondanks alle scherpte, waarmede dit is opgesteld, heeft het geen oplossing gebracht, ook niet ten aanzien van de vraag, of de tegenwoordige politiek zal worden doorgezet en, zoo ja, hoe lang dit het geval zal kunnen zijn. Zelfs is, nu het Engelsche antwoord (hetwelk blijkens de persstemmen is gere-digeerd in overeenstemming met den Italiaanschen bondgenoot) een meer verzochenden geest ademt, de kans niet uitgesloten, dat Frankrijk en België toch nog tot verdere onderhandelingen geneigd zullen zijn, zoodra dit mogelijk zal worden, zonder het prestige dezer landen te schaden. Onder deze omstandigheden is het alleszins begrijpelijk, dat de meeste beurs-centra een min of meer weifelende houding te aanschouwen hebben gegeven. Hiertoë hebben overigens ook andere factoren bijgedragen, waarop wij in dit overzicht nog nader terugkomen.

Alleen de beurs te Berlijn heeft wederom een uitzondering gevormd. Hier heeft men de starre houding van Frankrijk dadelijk als definitief aangenomen en heeft men de kansen op een verdere periode van ongewijzigde verhoudingen in zeer veel hogere beurskoersen verdisconteerd. Hand aan hand is hiermede een stijging van de buitenland-sche wisselkoersen gegaan, doch op de deviezenmarkt is een ongebreidelde rijzing nog eenigermate tegengehouden door de nieuwe verordening op den handel in buitenland-sche betalings-middelen. Het zonder noodzaak aankopen van vreemde deviezen wordt door deze verordening inderdaad belemmerd, doch ter beurse van Berlijn maakt men zich toch geen enkele illusie aangaande het effect der nieuwe voorschriften. In de eerste plaats is men reeds sceptisch geworden, doordat vroegere maatregelen geen enkel doel hebben getroffen. In de tweede plaats ziet men duidelijk in, dat de valuta-crisis door geheel andere factoren wordt beheerscht en bepaald. De voortdurende uitgifte van nieuwe bankbil-jetten, aankopen van buitenland-sche effecten, export van kapitaal naar met Duitse ondernemingen bevriende maatschappijen in het buitenland, zijn nu eenmaal feiten, die niet tegengegaan kunnen worden door een simpel voorschrift en die toch alle resulteeren in een stijging van de koersen van vreemde deviezen. Hoewel dus het tempo van de opwaartsche beweging dier deviezen gedurende de achter ons liggende week wel iets langzamer is geworden, heeft de

fondsenmarkt een geheel onafhankelijke lijn gevolgd, wijlen zich hier ervan overtuigd hield, dat later door de omstandigheden zelve door de valutamarkt de weg zou worden afgelegd, waarop thans nog eenige hinderpalen waren opgeworpen. De hausse was weder in vollen gang; geweldige verschillen, tot 70.000 pCt. toe, zijn weder geregistreerd geworden. Zoolang de met deze fenomenale variaties behaalde winsten niet anders dan in Marken belegd worden, is het voordeel natuurlijk vrij problematiek; dat dit echter niet steeds geschiedt, bewijst wel het feit van de slinkende deposito's bij de banken. Niet alleen worden dus de beursprofijten niet in Marken aangehouden, ook over andere beleggingen wordt gedisponeerd, teneinde deze voor een algemeene débâcle te behoeden.

De overige groote beurzen hebben wel een geheel tegengesteld beeld aangetoond. Te Parijs was de stemming, hoewel niet bepaald flauw, toch lusteloos. Ten deele werkte hiertoe mede het feit, dat de beurs te Parijs thans niet meer gelijktijdig met die te Londen plaats vindt; door het niet-invoeren van den zomertijd in Frankrijk vangt de beurshandel in Parijs een uur later aan. Doch afgezien van deze ongetwijfeld remmende omstandigheid, schijnt men zich in ernstige kringen af te vragen, wanneer en op welke wijze het einde van het Ruhr-conflict zal komen en maakt men zich ongerust ten aanzien van de economische offers, die Frankrijk tot aan dat tijdstip nog zal hebben te brengen. Ongetwijfeld is het financieel beleid van de Fransche Regeering zoodanig, dat het nog steeds vertrouwen blijkt in te boezemen. Ondanks alle aanvallen, is de koers van den franc in de laatste tijden vrij stabiel gebleven. Ook wordt met energie gewerkt aan het vergrooten van het veld, door de inkomsten-belasting bestreken, zoowel als aan de verhooging van die belasting zelve. Dat in dit opzicht reeds belangrijke resultaten zijn bereikt moge blijken uit de toename van het aantal belasting-betalers. In 1920 waren het 528.971 personen, die in de inkomsten-belasting waren aangeslagen, in 1921 781.375 en in 1922 910.000. Doch dit alles is niet voldoende om de wassende uitgaven te bestrijden, vooral niet, indien het verzet der personen met kleinere inkomens tegen een directe heffing nog zóó krachtig blijft, dat, zoals in 1921 het geval was, 197 aangeslagenen van de hoogste klasse te zamen 25 pCt. oprachten van de totale belasting en 592.411 personen van de lagere klassen, of 75 pCt. van het totaal aantal aangeslagenen, slechts 4 pCt. van het geheele belastingbedrag. Een en ander, te zamen met meer rechtstreeksche onaangename gevolgen van de Ruhrbezetting (b.v. het verminderen der industriele activiteit) heeft de beurs in gedrukte stemming gebracht.

Ook te Londen was de tendens verre van opgewekt. Zelfs voor beleggingswaarden, die zich gedurende zoo langen tijd in het centrum der belangstelling hebben bewogen, viel een zekere terughouding waar te nemen. Eensdeels is dit niet anders dan een natuurlijk gevolg van de vaak overdreven koersverheffingen, die in deze afdeling hebben plaats gevonden, anderdeels staat de reactie in verband met de minder ruime geldmarkt. Voorts heeft de beurs er de voorkeur aan gegeven het verloop der onderhandelingen tusschen Engeland en Rusland inzake het molesteeren van Engelsche visschers af te wachten. Ten aanzien van de Ruhr-kwestie was men vrij onverschillig gestemd; voorloopig trekt het Engelsche industriele leven nog voordeelen uit den tegenwoordigen toestand en men verwacht in geen geval een spoedige of plotselinge wijziging.

De markt te New York heeft zich nog niet ontworsteld aan de gedrukte houding, die gedurende de voorgaande berichtperiode reeds te constateeren is geweest. Vrees voor het einde van de hoog-conjunctuur aan den eenen kant, voor gebrek aan arbeidskrachten en dientengevolge voor veel te hooge prijzen, voor het geval de periode van activiteit nog mocht voortduren aan den anderen kant, heeft de markt in een tweeslachtige positie gebracht. Bovendien hebben de directe aanvallen van de Regeering op de suikertermijn-beurs de vrees doen ontstaan, dat ook in andere richting pogingen aangewend zullen worden om den termijnhandel te bemoeilijken, waardoor zonder eenigen twijfel ook de fondsenmarkt zou worden ontwricht. Wel heeft de Regeering ditmaal nul op haar request gekregen, doch het is de vraag, hoe de actie verder zal verlopen. Ten aanzien van Europa heeft men zich tot nu toe geen groote zorgen gemaakt, hoewel het tijdstip, waarop men zich met de toestanden in de Oude Wereld in eigen belang zal hebben bezig te houden, door velen als nabij wordt geacht.

Ten onzent was de tendens van de gansche markt en gedurende vrijwel de geheele berichtperiode gedediceerd flauw. In de afdeling voor beleggingswaarden is dit uit den aard der zaak niet tot uiting gekomen, hoewel toch

ook Nederlandsch-Indische waarden iets van hun koers moesten inboeten. Dit stond echter in direct verband met de aankondiging van een nieuwe Indische leening; waar dit echter niet een spoedige emissie behoeft te beteekenen en waar overigens het totaalbedrag van de uit te geven leening sterk is medegevalen, bleven de nadeelige koersverschillen slechts tot fracties van procenten beperkt.

	7 Mei	11 Mei	14 Mei	Rijzing of daling.
6 %/o Nederland 1922	102 ¹ / ₁₆	102	102 ¹ / ₄	+ ³ / ₁₆
5 %/o " 1918	93 ¹³ / ₁₆	93 ¹ / ₂	93 ⁹ / ₁₆	- ¹ / ₈
4 ¹ / ₂ %/o " 1916	91 ³ / ₄	91 ⁹ / ₁₆	91 ⁵ / ₈	- ¹ / ₈
4 %/o " 1916	85	84 ¹ / ₈	84 ¹¹ / ₁₆	- ⁹ / ₁₆
3 ¹ / ₂ %/o "	75 ¹ / ₂	75 ¹ / ₂	75 ¹ / ₂	+ ¹ / ₈
3 %/o "	66 ¹ / ₈	65 ¹³ / ₁₆	66	- ¹ / ₈
2 ¹ / ₂ %/o Cert. N. W. S.	55 ¹ / ₈	55 ¹ / ₂	55 ⁷ / ₈	+ ³ / ₈
7 %/o Oost-Indië 1921	102 ³ / ₄	102 ¹ / ₈	102 ⁹ / ₁₆	- ³ / ₁₆
6 %/o " 1919	98 ¹³ / ₁₆	98 ⁷ / ₈	99	+ ¹ / ₁₆
5 %/o " 1915	95 ¹ / ₈	95 ¹ / ₈	95 ¹ / ₈	—
4 %/o Oostenr. Kronenrente	⁷ / ₈	—	—	—
5 %/o Rusland 1906	4 ¹ / ₂	4 ¹ / ₁₆	4	- ¹ / ₂
4 %/o Rusl. bij Hope & Co.	5 ¹ / ₂	—	4 ³ / ₄	- ¹ / ₂
4 %/o Japan 1899	73	74	—	+ 1
5 %/o Brazilië 1895	51 ¹ / ₂	50 ¹ / ₂	—	- 1 ¹ / ₂
8 %/o San Paulo 1921	98 ¹ / ₈	98 ⁷ / ₁₆	98 ⁷ / ₈	+ ³ / ₄
6 %/o Amsterdam 1920	101 ¹ / ₂	—	—	—
7 %/o Rotterdam 1920	103 ³ / ₄	—	105	+ 1 ¹ / ₄

Anders stond het met de *aandeelenmarkt*. Zonder uitzondering hebben alle afdelingen aan onze beurs zich in dalende richting bewogen, af en toe slechts onderbroken door een licht koersherstel. Deze houding stond in nauw verband met die der buitenlandsche beurzen, vooral ten aanzien van die fondsen, die een internationale markt hebben, zooals aandelen Koninklijke Petroleum Mij. Vooral als gevolg van de overeenkomst dezer Mij. met de Russische Regeering verwaachtte men ter beurt verdere vrijving met de concurrerende groote producenten, waarvan de terugslag te heftiger zoude kunnen zijn, nu er gevaar bestaat voor een tevel aan productie. Bovendien was men bevestigd voor een betaling van het dividend in aandelen. Aandelen Koninklijke Petroleum Mij. waren dientengevolge speciaal gedrukt, doch ook de overige petroleumwaarden hadden verliezen te lijden.

Tabakswaarden waren in het bijzonder voor aandelen Senembah aangeboden op het gerucht, dat geen dividend zou worden uitgekeerd over het afgelopen jaar en dat de nieuwe oogst door ongunstige weersgesteldheid sterk zou hebben geleden.

Rubberaandelen bewogen zich op een lager niveau in verband met den teruggaanden prijs van het product. Ook

	7 Mei	11 Mei	14 Mei	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	128 ¹ / ₂	—	128 ¹ / ₂	—
Incaso Bank	93 ³ / ₄	—	—	—
Koloniale Bank	175	170 ⁹ / ₈	164	- 9
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	138	135 ¹ / ₄	133	- 5
Rotterd. Bankvereniging ..	97 ¹ / ₄	97 ¹ / ₄	—	—
Amst. Superfosfaatfabriek ..	40 ¹ / ₂	—	—	—
Van Berkel's Patent	50 ¹ / ₄	50	46 ¹ / ₂	- 3 ¹ / ₂
Gouda Kaarsen	98 ¹ / ₂	96 ¹ / ₂	91	- 7 ¹ / ₂
Holl. Draad- en Kabelfabriek	72	72	72	—
Jurgens' Ver. Fabr. gew. aand.	66	66 ¹ / ₄	66 ¹ / ₄	+ ¹ / ₄
" " " pr. aand.	76 ³ / ₈	75 ¹ / ₂	74 ¹ / ₂	- 1 ⁷ / ₈
Leerdam Glasfabrieken	46	44	42 ³ / ₄	- 3 ¹ / ₄
Philips' Gloeilampenfabriek	262 ³ / ₄	261 ³ / ₄	250 ¹ / ₄	- 12 ³ / ₄
Vereenigde Blikfabrieken ..	103 ¹ / ₄	102 ³ / ₄	102	- 1 ¹ / ₄
Vereen. Chemische Fabrieken	43	41	—	- 2
Compania Mercantil Argent.	15	14 ¹ / ₂	14 ¹ / ₈	- ⁷ / ₈
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	182 ¹ / ₂	179 ⁷ / ₈	175 ¹ / ₂	- 6 ³ / ₄
Handelsver. Amsterdam	477	464	453	- 24
Handelsver. Reias & Co. ..	30	28 ¹ / ₄	28 ¹ / ₄	- 1 ¹ / ₄
Int. Crediet- en Handelsverg.	—	—	—	—
Rotterdam	182	182	183	+ 1
Linde Teves & Stokvis	76 ¹ / ₂	73	72 ¹ / ₄	- 4 ¹ / ₄
Tels & Co's Handel-Mij.	9 ¹ / ₂	—	9	- ¹ / ₂
Redjang Lebong Mijnb.-Mij.	106	100 ³ / ₈	99 ¹ / ₂	- 6 ¹ / ₂
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	126 ¹ / ₄	126 ¹ / ₈	122 ¹ / ₂	- 3 ³ / ₄
On. Petroleum-Mij.	372 ³ / ₄	360 ¹ / ₈	359 ¹ / ₄	- 13 ¹ / ₂
Kon. Petroleum-Mij.	—	—	—	—
Afgest. Aand.	34	32	30 ³ / ₄	- 3 ¹ / ₄
Amsterdam-Rubber-Mij.	159 ¹ / ₂	149 ¹ / ₄	152	- 7 ¹ / ₂
Nederl.-Rubber-Mij.	75	70	73	- 2
Oost-Java-Rubber-Mij.	215	199 ³ / ₄	201	- 14 ¹ / ₂
Deli-Batavia Tabak Mij. ..	321 ¹ / ₄	318	320	- 1 ¹ / ₄
Deli-Maatschappij	284 ¹ / ₂	270 ¹ / ₂	276	- 8 ¹ / ₂
Senembah-Maatschappij ..	311 ¹ / ₂	289	289 ³ / ₄	- 21 ³ / ₄

1) ex. div.

suikerwaarden waren ongeanimeerd, ondanks het feit, dat de suikerhandel in New York voorloopig een overwinning heeft behaald. De noteringen voor Cubasuiker, waaraan onze markt groote aandacht besteedt, zijn echter aan zoo heftige fluctuaties onderworpen (bovendien liepen zij kort na de rechterlijke uitspraak terug), dat men ten onzent huiverig is zich in sterke mate bij suikeraandeelen te interesseeren. Onder de heerschende algemeene omstandigheden was een reactie het natuurlijk gevolg.

Binnenlandsche industriele aandeeleu werden in toenemende mate aangeboden, als gevolg van de daling van de Mark en het vooruitzicht op een, in het gunstigste geval, nog zeer langen tijd van onzekerheid ten aanzien van het Ruhrconflict.

Scheepvaartwaarden stil en nagenoeg zonder handel. Het jaarverslag van de Rotterdamse Lloyd werd gunstig opgenomen, doch de algemeene strekking gaf geen blijk van een optimistischen blik ten aanzien van de naaste toekomst op scheepvaartgebied.

	7 Mei	11 Mei	14 Mei	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	114	109½	109	— 5
" " „gem.eig.	100	—	95½	— 4½
Hollandsche Stoomboot-Mij.	26½	26	25½	— 1
Java-China-Japan-Lijn	92	—	—	—
Kon. Hollandsche Lloyd ..	87½	69½	61½	— 11½
Kon. Ned. Stoomb.-Mij.	72½	72	70	— 2½
Konink.Paketaart-Mij.	107¾	107½	—	— ¼
Maatschappij Zeevaart	65	67½	65	—
Nederl. Scheepvaart-Unie ..	116½	113½	112½	— 4½
Niëvelt Goudriaan	107½	106½	106	— 1½
Rotterdamsche Lloyd	134	134	133	— 1
Stoomv.-Mij. „Nederland” ..	153	151	149½	— 3½
" " „Noordzee” ..	40	—	—	—

De Amerikaansche markt was stil; de koersverschillen waren in overeenstemming met die van New York.

	7 Mei	11 Mei	14 Mei	Rijzing of daling.
Americ. Smelting & Refining	62¾	62	60½	— 2½
Anaconda Copper	97¾	—	94	— 3½
Studebaker Corp.	122½	121½	117½	— 5½
Un. States Steel Corp.	105½	103½	100½	— 5½
Atchison Topeka	104	104	104½	+ ½
Erie	11¾	11¾	11½	— ½
Southern Pacific	92	—	92½	+ ½
Union Pacific	140¾	—	—	—
Int. Merc. Marine orig. gew.	10	9½	9½	— ½
" " " " pref.	32½	33½	—	+ 1½

De geldmarkt is iets ruimer geworden; prolongatie 3½ pCt.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

15 Mei 1923.

Tarwe. Het meest belangrijke nieuws van de afgelopen week is het maandelijksche oogstbericht van Washington. Zoodaals verwacht geeft dit een aanzienlijke verbetering aan in den stand van de wintertarwe, zoodat de opbrengst per acre op 14.5 bushel geschat wordt, tegen slechts 12.4 bushel een maand ge'e'en. Weliswaar schat het bericht de met wintertarwe bezaaide oppervlakte slechts 39¼ miljoen acres, tegen ruim 42.127.000 verleden jaar, maar dank zij de geschatte meerdere opbrengst wordt de totale oogst van wintertarwe geschat op 578 tegen verleden jaar 586 miljoen bushels. Waar ook de vooruitzichten in de zomertarwelistricten veel verbeterd zijn, zoowel in de Vereenigde Staten als in Canada, beginnen zoo langzamerhand alle zwarte wolken weer op te trekken en heeft het er allen schijn van of voor minstens een jaar de broodvoorziening der wereld wederom zeer ruim zal zijn verzekerd. Te meer geldt dit aangezien nu ook uit Australië algemeene regen gemeld wordt, welke niet te laat schijnt gekomen te zijn, zoodat ten slotte ook dit land nog een flink exportsurplus zal hebben. De Europeesche oogsten blijven veel belovend en ofschoon er van Rusland weinig bekend is, wordt toch vrij algemeen verwacht, dat ook dit land in het aanstaande seizoen eer meer dan minder graan zal uitvoeren.

Onder bovengenoemde invloeden is de stemming voor tarwe niet vast geweest, doch na de sterke daling van de vorige week geeft deze week de markt ten slotte geen verdere prijsverlagingen te zien. Vooral spoedig leverbare tarwe bleef goed gevraagd, daar ten gevolge van een periode van kleine verschepingen de voorraden in de meeste landen niet groot zijn. Weliswaar zijn gedurende twee weken de verschepingen ruim geweest, maar in de afgelopen week zijn ze wederom afgefallen. In Engeland blijven de fabri-

kanten genoodzaakt telkens weer bij te koopen, doch daar zij niet vooruitkopen is het te begrijpen, dat de afladingen naar Groot-Brittannië en Ierland niet groot zijn. Ook Duitschland is bij daling der prijzen telkens weer als koper opgetreden, zoowel voor tarwe als voor rogge. Ook voor dit laatste artikel bleef de stemming kalm en de daling werd nog verder voortgezet, zoodat het nu lager dan maïs genoteerd wordt. Het is mogelijk dat hierdoor de consumptie in de Staten zelf toeneemt, mogelijk zullen althans de boeren vaak liever de rogge opvoeren dan ze tot zulk een lagen prijs aan de markt te brengen.

Voor maïs was de belangstelling in de meeste Europeesche markten gering. Argentinië verscheept wederom meer en dientengevolge wordt het voor de afladers steeds moeilijker de hooë vraagprijzen te bedingen. Er kwamen slechts weinig zaken tot stand; de prijzen liepen geleidelijk terug. Ook voor Noord-Amerikaansche maïs bestond weinig belangstelling. Het aanbod was evenmin groot en waarschijnlijk zullen de reeds kleine verschepingen van deze soort nog verminderen. Ook voor Zuid-Afrikaansche soorten liepen de prijzen iets terug.

Gerst bleef al zeer traag gestemd. Bij gebrek aan kooplust liepen de prijzen in West-Europa nog verder terug. Van nieuwe zaken wordt al heel weinig gerept.

Haver eveneens weinig gevraagd, waardoor ook hier voor de prijzen daalden.

Lijnzaad. Aanvankelijk flauw gestemd toonde later neiging zich te herstellen onder invloed van betere vraag voor lijnolie, waarvan de voorraden zeer klein bleken. Van de verschepingen van Argentinië ging wederom verreweg het grootste gedeelte naar de Vereenigde Staten.

Zie voor den staat volgende pagina.

SUIKER.

F. O. Licht raamt de met beetwortelen te bebouwen oppervlakte in de verschilende landen van Europa in vergelijking met de voorafgaande jaren als volgt:

	1923/24	1922/23	1921/22
	HA.	HA.	HA.
Duitschland	337.000	360.441	332.980
Tsjechoslowakije	235.000	182.849	204.000
Frankrijk	145.000	116.410	107.735
Holland	72.500	57.526	70.496
België	66.500	59.176	57.514
Zweden	32.000	16.716	48.568
Denemarken	30.000	24.330	34.000
Polen	150.000	107.825	81.009
Rusland	230.000	175.000	215.769
Hongarije	35.000	28.775	34.500
Italië	90.000	85.000	73.395
Overige Landen	145.000	113.402	85.000
	1.568.000	1.327.450	1.344.957

terwijl de cijfers voor de zichtbare voorraden als volgt worden opgegeven:

	1923	1922	1921
	Tons	Tons	Tons
Duitschland 1 April '23	682.047	495.473	557.378
Tsjechoslowakije 1 April '23	267.364	260.714	394.168
Frankrijk 1 April '23	131.675	93.216	137.695
Holland 1 April '23	68.473	104.738	113.649
België 1 April '23	57.343	71.376	119.303
Engeland 1 April '23	278.900	213.500	323.850
Ver. Staten 26 April '23	211.892	234.858	207.000
Cuba 4 Mei '23	753.403	1.109.009	1.188.196
Schatting stoomend	194.000	240.000	140.000
	2.645.097	2.822.884	3.181.239

In Engeland was de consumptiemarkt in April 158.000 tons tegen 89.000 tons verleden jaar. Deze groote toename moet gedeeltelijk in verband gebracht worden met het kleine consumptiecijfer over Maart van 81.000 tons, tegen 112.000 ton, in afwachting van de te verlagen invoerrechten de afleveringen uit entrepot zeer gering waren. Intusschen heeft het budget, zoodaals bekend, geene verandering in de suikerbelasting gebracht. De voorraad aan het einde van April beliep 301.000 tons, tegen 322.000 tons verleden jaar.

In Amerika heeft de regeering wegens de weigering van het Gerechtshof om in te grijpen, geen resultaat bereikt van hare actie tegen de speculatie en valt het nog te bezien of zij in hooger beroep zal gaan. De markt bleef gedurende de afgelopen week een vast aanzien behouden, terwijl flinke afdoeningen tot stand kwamen. Tegen het einde der week trad echter een reactie in, hetgeen uit de volgende noteringen blijkt:

Noteeringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Mei	Mais Mei	Haver Mei	Tarwe Juni	Mais Juni	Lijnzaad Juni
12 Mei '23	116 3/8	78 1/8	43 3/8	11,70	8,30	21,15
5 " '23	118	77 3/4	44	11,95	8,55	21,60
12 Mei '22	145	61 1/8	37 1/2	13,70	8,—	22,05
12 Mei '21	143 1/8	60 1/2	37 1/4	16,25	7,40	15,75
12 Mei '20	300	197	106 1/8	22,80	11,20	28,20
20 Juli '14	82	56 3/8	36 1/2	9,40	5,38	13,70

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten	14 Mei 1923	7 Mei 1923	15 Mei 1922
Tarwe* ¹⁾	13,50	13,50	15,30
Rogge (No. 2 Western) ¹⁾	10,25	10,85	13,90
Mais (La Plata) ²⁾	212,—	214,—	218,—
Gerst (48 lb. malting) . . . ²⁾	178,—	185,—	228,—
Haver (38 lb. White cl.) . . ¹⁾	10,30	10,70	12,—
Lijnkoeken (Noord-Ameri- ka van La Plata-zaad) ¹⁾	10,90	11,10	17,—
Lijnzaad (La Plata) ³⁾	442,—	440,—	467,—

¹⁾ p. 100 KG. ²⁾ p. 2000 KG. ³⁾ per 1960 KG.
*) Nr. 2 Hard/Red Winter Wheat.

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	6/12 Mei 1923	Sedert 1 Jan. 1923	Overeenk. t/daar 1922	6/12 Mei 1923	Sedert 1 Jan. 1923	Overeenk. t/daar 1922	1923	1922
Tarwe	10.386	255.027	343.660	—	17.811	25.616	272.838	369.276
Rogge	1.577	150.237	23.643	—	485	—	150.722	23.643
Boekweit	—	5.050	8.379	—	—	—	5.050	8.379
Mais	10.124	231.410	409.282	2.146	34.783	53.630	266.193	462.912
Gerst	4.008	62.896	46.287	741	4.868	2.505	67.764	48.792
Haver	580	30.139	33.095	—	533	50	30.672	33.145
Lijnzaad	1.636	52.115	66.700	1.100	42.620	46.876	94.735	113.576
Lijnkoek	6.291	84.859	61.295	—	—	1.547	84.859	62.842
Tarwemeel	1.015	27.245	21.412	—	—	3.743	31.109	25.155
Andere meelsoorten	30	657	4.289	—	—	1.460	657	5.740

	Opening.	Hoogste punt.	Slot.
Spot Centrifugals	d.c. 8.03	8.22	8.16
Mei	" 6.02	6.54	6.22
Juli	" 6.07	6.61	6.27
September	" 5.56	6.02	5.71
December	" 4.60	4.87	4.58

Tenzij de consumptie aanzienlijk afneemt zal leeuw de Verenigde Staten op invoer van Java- en andere suiker aange-
wezen zijn.

Cuba geeft de volgende statistiek:

	1923	1922	1921
Weekontvangsten 5 Mei '23	105.049	196.905	131.391
Tot. sedert 1 Dec. '22-5 Mei '23	2.773.583	2.501.022	2.295.595
Aantal werkende fabrieken	55	148	195
Weelexport 5 Mei '23	107.801	161.648	48.493
Totale export 1 Jan.-5 Mei '23	2.020.185	1.469.275	1.139.720
Totale voorraad 5 Mei '23	753.403	1.109.009	1.188.196

125 fabrieken eindigden de campagne met eene productie van 12.753.000 zakken tegen 14.966.000 zakken verleden jaar. Latere gegevens vermelden dat 142 fabrieken zijn afgemalen met eene productie, welke 326.000 tons achterstaat bij het vorig jaar.

Op Java is eene spoorwegstaking uitgebroken, zoodat exporteurs hunne offerten voor Mei/Juni verschepping uit de markt terug trokken. Ten gevolge hiervan zijn de prijzen voor dezen termijn in de tweede hand op Java zelf wat opgelopen. Overigens ondergingen prijzen aldaar weinig verandering.

Hier te lande vertoonde de markt in de afgelopen week vrijwel hetzelfde karakter als in de week daarvoor en lagen prijzen van koopers en verkoopers te ver uiteen om tot flinke zaken te geraken. Prijzen bewogen zich tusschen de f 39,—/42,— voor Mei; f 37 1/4/38 3/4 voor Augustus en f 29 1/4/30 1/2 voor December levering. Tot den prijs van f 29 1/4 kwamen nog eenige transacties voor December levering tot stand.

De markt sloot door de uiterst geringe animo door koopers betoond in eene kalme stemming, met zoo goed als niet veranderde prijzen. De weekomzet beliep circa 4000 tons.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per Mei	Londen			New York 96 p Cl. Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Java f.o.b. per Juni/Juli	Amer. Granulated c.i.f. April/Mei	
10 Mei '23	f 41 1/4	Sh.	Sh.	Sh.	\$ cts.
3 " '23	" 41 1/8	71/-	29/3	38/6	8,16
10 Mei '22	" 23 1/2	71/-	28/9	38/6	7,87
10 Mei '21	" —	52/9	17/9	19/10 1/2	3,98
10 Mei '21	" —	66/-	22/6	32/-	5,12
4 Juli '14	" 11 13/32	18/-	—	—	3,26

KATOEN.

Noteering voor Loco-Katoen. (Middling Uplands).

	12 Mei '23	5 Mei '23	28 Apr. '23	12 Mei '22	12 Mei '21
New York voor Middling . . .	25,45 c	26,85 c	28,35 c	20,15 c	12,85 c
New Orleans voor Middling . . .	24,75 c	26,50 c	28,— c	18,88 c	12,— c
Liverpool voor Fy Middling	14,18 d ¹⁾	14,88 d ²⁾	15,56 d ³⁾	11,73 d	8,27 d

¹⁾ 11 Mei 1923. ²⁾ 3 Mei 1923. ³⁾ 27 Maart 1923.

Ontvangsten in- en uitvoeren van Amerikaansche havens. (In duizendtallen balen)

	1 Aug. '22 tot 12 Mei '23	Overeenkomstige perioden	
		1921-'22	1920-'21
Ontvangsten Gulf-Havens.	4424	3897	4362
" Atlant.Havens	1097	1540	1355
Uitvoer naar Gr. Britannië	1237	1398	1392
" " 't Vasteland.	3097	3544	2851
" " Japan	—	—	—
Voorraden in duizendtallen	12 Mei '23	12 Mei '22	13 Mei '21

Amerik. havens	408	890	1568
Binnenland	533	880	1473
New York	62 ¹⁾	157	131
New Orleans	111 ¹⁾	228	413
Liverpool	709	903	990

¹⁾ 4 Mei 1923.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons, Manchester, d.d. 9 Mei 1923.

Sedert ons laatste bericht hebben in Amerika groote liquidaties plaats gevonden, zoodat prijzen van Amerikaanse katoen zoowel voor nieuwen als ouden oogst opnieuw lager zijn. Vandaag was de markt wat beter door de vaster stemming op de beurs en hogere suikerprijzen, terwijl men ook meent dat aan liquidaties een eind zal komen. Prijzen in Liverpool zijn over het algemeen 1 d. per lb. lager. De berichten over den nieuwen oogst blijven gunstig en het prijsverschil tusschen ouden en nieuwen oogst is verminderd. Prijzen van Egyptische katoen zijn sterk gedaald, hoofdzakelijk ten gevolge van de gunstige berichten uit Egypte over den oogst van dit seizoen.

De vraag naar Amerikaansche garens is gering, maar als men de noteeringen ziet, hebben Spinners hunne marges kunnen verbeteren. Het aanbod blijft echter nog groter dan de vraag en verbruikers koopen slechts het hoog noodige. Prijzen voor garens zijn minder verlangd dan voor

ruwe katoen, zoodat daardoor de positie voor Spinners al beter is geworden, niettegenstaande men op voorraden natuurlijk geld moet verliezen. Fabrikanten koopen slechts het hoog noodige, zoodat er dan ook niet veel omgaat. Er is weinig te vermelden over de vraag naar bundelgarens voor export, hoewel voor 40er ruw voor Indië wel wat belangstelling bestaat. Overzeesche biedingen zijn wel iets beter, zoodat men wel mag verwachten, dat er kans is spoedig weer tot zaken te komen. Egyptische garens zijn lager maar de meeste Spinners hiervan zijn vrij goed bezet. In bundelgarens gaat slechts weinig om.

Wat manufacturen betreft heeft de positie te leiden van de daling van ruwe katoen. Prijzen zijn over het algemeen wat lager, hoewel fabrikanten hardnekkig trachten bij deze daling hun marges te verbeteren. Overzeesche koopers nemen echter bij deze daling meer een afwachtende houding aan en hoewel men geen grooter prijsdaling van manufacturen verwacht is er nog weinig kooplust, terwijl biedingen over het algemeen te laag zijn. Gedurende de week is er slechts weinig omgegaan en zoolang de groote fluctuaties in ruwe katoen voortduren is er niet veel kans dat zaken zullen verbeteren.

	2 Mei	9 Mei	Oost. koersen.	1 Mei	8 Mei
Liverpoolnoteringen.			T.T. op Indië	1/4 5/8	1/4 3/8
F.G.F. Sakellarides	16,75	15,40	T.T. op Hongkong	2/4 1/2	2/4 1/2
G.F. No. 1 Oomra	8,75	8,25	T.T. op Shanghai	3/3 1/2	3/3 1/2

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp, Leonard Jacobson & Zonen en G. Bijdendijk).

Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 1	
12 Mei 1923	850.000	20.625	1.470.000	1)	5 ²⁹ / ₆₄
5 " 1923	926.000	22.125	1.485.000	23.500	5 ⁹ / ₁₆
28 April 1923	943.000	22.750	1.541.000	1)	5 ⁶ / ₈
12 Mei 1922	1.681.000	15.875	2.698.000	18.900	7 ¹⁹ / ₃₂

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgelopen week	Sedert 1 Juli	Afgelopen week	Sedert 1 Juli
12 Mei 1923.....	15.000	2.367.000	34.000	6.307.000
12 Mei 1922.....	52.000	3.489.000	181.000	7.559.000

1) Niet genoteerd.

KAPOK.

(Opgave van de Makelaars Gebr. van der Vies, Amsterdam.)

Kapokstatistiek op 30 April 1923.

Importeurs:	Voorr.	Aanv.	Verk.	Voorr.
	1 Jan. tot 1923	30 Apr.	30 Apr.	30 Apr.
H. G. Th. Crone.....	—	2583	2583	—
Edgar & Co.....	—	530	530	—
Van Eeghen & Co.....	—	1926	1926	—
N.V. Handel en Cultuur Mij. v/h. Smidt & Amesz q.q. Edgar & Co's Handel	273	1305	1476	102
Mij. Soerabaja.....	—	7	7	—
Hnd. Venn. v/h. Maintz & Co.	—	548	548	—
Van Heekeren & Co.....	—	210	282	—
Hoving & Beer.....	72	635	635	—
Koning, Teves & Co.....	—	635	635	—
Landb. Mij. „Geboegan“.....	16	143	159	—
Mirandolle, Voitte & Co.....	314.	3654	3967	1
W. Tengbergen & Co.....	—	90	90	—
Weise & Co.....	444	145	589	—
Zweedsche Oost-Ind. Cie.....	—	529	529	—
Order.....	82	4100	4182	—
	1201	16405	17503	103

COPRA.

De Copra markt was deze week zeer flauw gestemd, door dringend aanbod van April/Juni en latere termijnen. Stoomend goed is nog steeds schaars, en thans is er ook al een premie van f 0,50 voor Maart/Mei boven April/Juni te bedingen.

De markt sluit met de volgende noteeringen:

Java f.m.s. stoomend.....	f 34,25
" Maart/Mei.....	" 33,62 1/2
" April/Juni af.....	" 33,12 1/2

14 Mei 1923.

RUBBER.

De Rubbermarkt was in de afgelopen week aan belangrijke schommelingen onderhevig. Een zeer snelle en groote daling vond in de eerste helft der week plaats ten gevolge van groote liquidaties op de buitenlandsche termijnmarkt. Daarna trad een klein herstel in; de markt sluit echter weifelend en onzeker onder voortdurende schommelingen.

De slotnoteeringen zijn:

			einde voorafgaande week:
Prima Crêpe	Mei.....	75 ct.	85 1/2 ct.
" "	Juni....	74 "	86 1/2 "
" "	Juli/Sept.	75 "	85 "
Smoked Sheets	Mei.....	79 1/2 "	88 "
" "	Juni....	80 "	87 1/2 "
" "	Juli/Sept.	76 1/2 "	86 1/2 "

14 Mei 1923.

VETTEN EN OLIËN.

(Ontleend aan „Cerealia“).

Oleo margarine. Prompte aflading Extra oleo oil f 82,—, tweede soort f 75,—, derde soort f 65,—. Stoomende Extra tot f 82,— en loco Extra tot f 83,—gedaan. Loco tweede soorten f 76,—; loco mutton oleo f 64,—.

Oleo Stock. Aflading Extra Oleo Stock f 78,—. Loco Extra Stock f 78,—.

Zuid-Amerikaansche Premier Jus Extra werd aanvankelijk op Juni/Juli-aflading tot f 57,— en tweede soorten tot f 55 1/2 gedaan. Later werd Extra op Juni-aflading aigedaan tot f 56,—, tweede soorten tot f 54 1/2 en derde soorten tot f 53,—. Verder sollicitieerden verkoopers biedingen van f 55,— voor Extra's en f 53,— voor tweede soorten. Loco La Plata Extra tot f 55 1/2 en tweede soorten tot f 54,— gedaan.

Loco en stoomende Mutton Jus f 52,—.

Loco La Plata Extra in kisten f 58 1/2.

Eetbare Talk. Loco Zuid-Amerikaansche f 50,—.

Oleo Stearine. Aflading Noord-Amerikaansche Stearine f 64 1/4. Loco Noord-Amerikaansche f 65,—.

Cooking Fat. Loco en stoomende Zuid-Amerikaansche f 50,—.

Rundvet. Stoomende Zuid-Amerikaansche in blikken f 55,—.

Technische Talk. Prompte aflading van Engeland 41/—, Matadero op aflading f 40,—. Stoomende La Plata I tot f 45,— gedaan. Loco La Plata II f 43 1/2.

Hardvet. Hollandsch fabriikaat, smeltgrens 40/42° f 56,— i.o.b. binnenland.

Neutrallard. Loco Choice tot f 77,— gedaan. Prompte aflading Choice f 78,—.

Pure Lard lager. Kisten op prompte aflading \$ 27 5/8 / \$ 27.40 gedaan. Firkins op prompte aflading gedaan tot \$ 27 3/4.

Loco kisten tot f 69,— gedaan.

Compound Lard. Hollandsch fabriikaat, prompt f 64,—.

Steamlard. Prompte aflading \$ 27,—.

Spek. Prompte aflading: Short fat backs 8/10 f 64,—; 10/12 f 64 1/2; 12/14 f 65 1/2; 14/16 f 67,—; 16/18 f 68 1/2; 18/20 f 70 1/2; 20/25 f 72 1/2; Loco 8/10 \$ 25 5/8; 12/16 \$ 26,—; 14/16 \$ 26 1/4; 20/25 \$ 29,—.

Geraff. Cocosvet. Hollandsch fabriikaat, prompt in bbls. f 58 1/2 af fabriek.

Ruwe Cocosolie. Hollandsch fabriikaat, basis 3 pCt., max. 5 pCt. prompt in vaten f 55,—.

Prompt aflading Ceylon f 46,—; Cochin f 48/10.

Geraff. Sesamolie. Prompt in vaten f 64,—.

Geraff. Arachideolie. Prompt in vaten f 63,—.

Geraff. Soyaolie. Prompt in vaten f 56,—.

Ruwe Soyaolie. Mei/Juni-aflading bulk f 36/10.

Katoenolie. Amerikaansche Butteroil Nov./Jan. f 60,—; Loco Engelsche Wesson 44 f 63,—; Loco Engelsche geraffineerde f 58,—.

Rotterdam, 12 Mei 1923.

STEENKOLEN.

(Veertiendaagsch overzicht).

De prijzen op de verschillende kolenmarkten zijn sinds de laatste weken weder wat aangetrokken en vooral in het Cardiff district is de rijzing markant.

In Schotland blijven de prijzen in één doen, terwijl Newcastle behalve voor prompte levering ook voor levering over het tweede halfjaar groote vastheid vertoont.

De tweede hand, die op groote hoeveelheden zit, vertoont nog geen neiging tot afgeven en zal dit ook wel niet doen zoolang er geen oplossing van het Ruhrconflict gevonden is.

De prijzen zijn als volgt:

Northumberland Ongezeefde	f 22,50.
Durham Ongezeefde	„ 22,75.
Cardiff Ongezeefde	„ 24,75.
Schotsche Gezeefde	„ 19,—.
Gietscokes	„ 45,—.

Alles per ton van 1000 KG., franco Rotterdam/Amsterdam.
Markt vast.

15 Mei 1923.

METALEN.

Loco-Noteringen te Londen:

Data	Koper Standaard	Koper Electro- lytisch	Tin	Lood	Zink
14 Mei 1923..	66.—/—	76.10/—	199.5/—	25.2/6	29.15/—
7 „ 1923..	70.12/6	79.15/—	210.7/6	25.—/—	32.2/6
30 April 1923..	70.10/—	79.15/—	210.17/6	25.15/—	32.5/—
23 „ 1923..	72.17/6	81.5/—	212.17/6	26.—/—	33.17/6
15 Mei 1922..	60.7/6	67.—/—	149.7/6	24.—/—	27.—/—
20 Juli 1914..	61.—/—	—	145.15/—	19.—/—	21.10/—

VERKEERSWEZEN.

VRACHTENMARKT.

Door uitstедigheid van onzen medewerker kunnen wij tot ons leedwezen deze week geen overzicht der vrachtenmarkt publiceren.

GRAAN.

Data	Petro- grad Londen R'dam	Odessa Rotter- dam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotter- dam	Bristol Kanaal	Rotter- dam	Engel- land
7-12 Mei 1923	—	18/6 ^a	3,25 ¹	2/6	28/9	29/3
30 A.-5 Mei 1923	—	20/— ^a	3,25 ¹	2/6	33/—	33/—
8-13 Mei 1922	—	—	13 c ^a	4/3	31/3	31/3
9-14 Mei 1921	—	—	6/6	6/6	54/6	54/6
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 ^{1/4}	1/11 ^{1/4}	12/—	12/—

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genua	Port Said	La Plata Rivier	Rotter- dam	Gothen- burg
7-12 Mei '23	6/9	11/—	10/10 ^{1/2}	14/—	5/3	7/—
30 A.-5 Mei '23	6/9	10/11	11/1	13/9	5/6	7/—
8-13 Mei '22	6/6	12/—	13/6	14/—	5/3	7/9
9-14 Mei '21	—	—	—	—	—	—
Juli 1914	fr. 7,—	7/—	7/3	14/6	3/2	4/—

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rijst)	Vladiv- stock West Europa	Chili West Europa (salpeter)
7-12 Mei 1923..	29/—	32/6	35/—	35/—
30 April-5 Mei 1923..	29/6	32/6	35/—	35/—
8-13 Mei 1922..	19/—	27/3	35/—	30/—
9-14 Mei 1921..	22/6	35/—	—	32/6
Juli 1914..	14/6	16/3	25/—	22/3

¹) \$ per ton kolen. ²) per ton d.w. ³) Am. cents per 100 lbs.
Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per
unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.
Overige noteringen per ton van 1015 KG.

RIJNVAART.

Week van 7-12 Mei 1923.

De aanvoeren van zeezijde werden steeds geringer en be-
stonden hoofdzakelijk uit kolen.

Erts werd niet uitgevoerd; geen notering.

De waterstand was iets wassend; naar den Bovenrijn
werd op ca. 2.30 afgeladen.

Daghuur voor Hollandsche schepen naar de Rijnstations
2 cents per ton.

Het sleeploon varieerde van het 55 cents tot het 60 cents
tarief.

INKLARINGEN.

VLISSINGEN.

Landen van herkomst	April 1923		April 1922	
	Aantal schepen	Ma-	Aantal schepen	Ma-
Binnenl. Havens	2	23.983	7	42.954
Groot-Brittannië	31	249.158	26	185.583
Zweden	3	4.338	—	—
België	1	1.023	—	—
Italië ¹⁾	3	474	5	913
Levant ²⁾	4	2.425	3	1.501
Totaal	44	281.401	41	230.951
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	34	256.606	33	209.821
Britsche	2	18.471	4	19.958
Duitsche	3	3.449	—	—
Belgische	3	1.602	2	1.132
Zweedsche	1	1.208	—	—
Deensche	—	—	2	40
Ver. Staten	1	65	—	—
Totaal	44	281.401	41	230.951

¹) Bijleggers. ²) Sleepbooten.

(Barend Stofkoper & Co.)

DORDRECHT/ZWIJNDRECHT.

Landen van herkomst	April 1923		April 1922	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	—	—	1	237
Groot-Brittannië	4	624	2	273
Duitschland	1	438	3	848
Zweden	1	294	—	—
Denemarken	—	—	2	707
Danzig	5	1.893	3	892
België	—	—	2	1.160
Frankrijk	1	202	—	—
Marokko	1	784	—	—
Totaal	13	4.235	13	4.117
Nationaliteit				
Nederlandsche ..	—	—	2	303
Britsche	5	826	1	208
Duitsche	6	2.331	10	3.608
Fransche	1	784	—	—
Zweedsche	1	294	—	—
Totaal	13	4.235	13	4.117

(Gerard Mauritz.)

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.

Verschenen:

Bedrijfsleven en de strijd tegen de Armoede in Nederland

door Dr. CH. A. VAN MANEN.

Prijs ingenaaid f 3,—. Gebonden f 4.75.

Voor leden der Vereeniging en geabon-
neerden op het Weekblad wordt dit werk
beschikbaar gesteld tegen den prijs van
f. 2,50 ingenaaid en f 4,— gebonden.

Bestellingen richt men tot het Secretariaat van het
Instituut, Pieter de Hooghweg 122, onder gelijk-
tijdige remise per postwissel of op postchèque en
girorekening No. 8408, Rotterdam.

DE TWENTSCHE BANK

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 's-GRAVENHAGE - DORDRECHT - UTRECHT - ZAANDAM

Maandstaat op 30 April 1923

DEBET

Aandeelhouders nog te storten 90 pCt. op aandelen B, waarvoor waarborg gedeponeerd		f	1.704.600,—
Deelneming in de firma's: B. W. BLIJDENSTEIN & Co., te Londen; B. W. BLIJDENSTEIN Jr. te Enschede; LEDEBOER & Co., te Almelo, f 7.985.000,—, waarvoor in geld gestort			6.435.000,—
waarvoor effecten gedeponeerd	f	1.550.000,—	
Deelneming in bevriende Bankinstellingen f 9.313.807,58			6.876.607,58
waarvoor in geld gestort			
waarvoor effecten gedeponeerd		2.437.200,—	
Effecten van Aandeelhouders gedeponeerd bij bevriende instellingen		3.000.000,—	
ten eigen gebruik		30.462.050,—	
			37.449.250,—
Kassa, Wissels en Coupons			27.657.743,84
Nederlandsche Schatkistbiljetten en Schatkistpromessen			42.378.246,52
Saldo's bij Bankiers: beschikbaar voor eigen gebruik	f	6.351.807,58	
voor rekening van derden		10.686.910,19	
			17.038.717,77
Prolongatiën gegeven			11.418.860,—
Eigen Effecten en Syndicaten			9.874.283,68
Credietvereniging	f	63.415.357,89	
Af: loopende Promessen		11.028.000,—	
			52.387.357,89
Voorschotten tegen Onderpand of Borgtocht en Saldi Rek. Crt. f 51.362.978,44			
Af: loopende Promessen		2.830.000,—	
			48.532.978,44
Voorschotten op Consignatiën			3.016.102,89
Gebouwen			4.453.682,38
		Totaal.....	f 269.223.431,19

CREDIT

Kapitaal	f	35.500.000,—	
Reservefonds		8.388.581,85	
Buitengewone Reserve		1.700.000,—	
Waarborgfonds Credietvereniging		5.906.237,50	
Reserve Credietvereniging		2.593.606,20	
			f 54.088.425,55
Aandeelhouders voor gedeponeerd als waarborg voor 90 pCt. storting op aandelen B: Effecten	f	1.688.900,—	
Contanten		15.700,—	
in Leen-Depot Effecten		35.760.350,—	
Contanten		1.023.200,—	
			37.449.250,—
Totaal Effecten			1.038.900,—
Totaal Contanten			1.776.405,95
Zieken- en Pensioenfonds			42.322.851,68
Deposito's			4.156.300,—
Prolongatie-Deposito's			830.041,58
Saldo te ontvangen en te leveren Fondsen			
Saldi Rekeningen Courant	f	84.228.617,68	
voor gelden in het Buitenland		10.686.910,19	
Credietvereniging		5.018.463,42	
			99.933.991,29
Daggeldleeningen			100.000,—
De Nederlandsche Bank			1.705.279,59
Te betalen Wissels			24.550.439,01
Diverse Rekeningen			1.271.546,54
		Totaal.....	f 269.223.431,19